

Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné námestie č.5-6, 812 41 Bratislava

SKÚMANIE SYSTÉMU OCHRANY DETÍ PRED NÁSILÍM

VÝSTUP Z EXPERTNÝCH SKUPINOVÝCH STRETNUTÍ

**strategický cieľ č.3 –predchádzanie inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa
(Národná stratégia na ochranu detí pred násilím)**

Milan Fico

**v spolupráci s Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia
páchanom na deťoch**

apríl 2015

Okolo detí týraných je to tak, že musí ísť Mohamed k hore nešťastia a nie opačne.

(Serafína Hermanová – bývala zamestnankyňa DFNSP Bratislava, venujúca sa vyhľadávaniu týraných detí)

Ďakujeme účastníkom a účastníčkam skupinových stretnutí za čas a ochotu podeliť sa s ich skúsenosťami.

Obsah

ÚVOD.....	1
VÝSKUMNÉ OTÁZKY A ŠTRUKTÚRA SPRÁVY	1
KONTEXT VÝPOVEDÍ	2
1. PRVÝ TEMATICKÝ OKRUH - VYHĽADÁVACIA ČINNOSŤ	2
1.1. NAHLASOVANIE PODNETOV, ICH PODOBA A NÁSLEDNÁ ZMENA	3
1.2. STRACH PODAŤ A RIEŠIŤ PODNET (VEREJNOSŤ)	4
1.3. ROZPOZNÁVANIE NÁSILIA U PEDIATROV	4
1.4. ROZPOZNÁVANIE NÁSILIA U PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV	5
1.5. ZÁKONNÉ KOMPETENCIE A ŠKOLSKÁ PRAX	7
1.6. ÚSKALIA SOCIÁLNEJ PRÁCE.....	7
1.7. SÚKROMIE RODINY A ZAISTENIE BEZPEČNOSTI DIEŤAŤA	9
1.8. VYHĽADÁVACIA ČINNOSŤ - OBCE A MESTSKÉ ČASTI	10
1.9. SITUÁCIE ZANEDBÁVANIA A KOMUNITNÉ SOCIÁLNE PRACOVNÍČKY	10
1.10. ZBER ANAMNESTICKÝCH ÚDAJOV, SOCIÁLNA DEPISTÁŽ, STRATÉGIE RIEŠENIA	11
2. DRUHÝ TEMATICKÝ OKRUH – INTERVENCIA, SPOLUPRÁCA A KOORDINÁCIA	12
2.1. NEJASNÉ KOMPETENCIE PRI SPOLUPRÁCI	12
2.2. NEVYUŽÍVANIE MOŽNOSTI KOORDINÁCIE SOCIÁLNOPRÁVNOU OCHRANOU	13
2.3. SELEKTÍVNE INFORMOVANIE KURATELY PEDIATROM.....	13
2.4. SPOLUPRÁCA S PRACOVNÍKMI OKRESNEJ POLÍCIE	14
2.5. PRAVIDLÁ PRI ROZHOVORE S DIEŤAŤOM A VÝPOVEĎ DIEŤAŤA.....	14
2.6. SÚDNOZNALECKÉ POSUDKY	16
2.7. PROBLEMATIKA ZASTUPOVANIA DIEŤAŤA NA SÚDE SOCIÁLNYM PRACOVNÍKOM	18
2.8. KOOPERÁCIA S PEDIATRAMI.....	19
2.9. NEPOCHOPENIE OPATRENÍ SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY ŠKOLOU	20
2.10. SPOLUPRÁCA ŠKOLY S PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKOU PORADŇOU.....	20
2.11. ORGANIZÁCIA PRÁCE SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY.....	20
2.12. DLHÉ LEHOTY SÚDOV	21
2.13. VYŠETRENIE DIEŤAŤA V PORADNIACH.....	22
2.14. PRÁVA POTENCIÁLNEHO PÁCHATEĽA	22
2.15. ZVÝHODŇOVANIE PÁCHATEĽA V SÚDNOM PROCESE	24
2.16. ZASAHOVANIE DO PREŠETROVANIA ZO STRANY PÁCHATEĽA.....	25
2.17. ZAVÁDZANIE LEGISLATÍVY NA OCHRANU DETÍ PRED NÁSILÍM DO PRAXE.....	25
3. SUMARIZÁCIA.....	26
4. VYBRANÉ NÁVRHY NA ZLEPŠENIE SYSTÉMU OCHRANY DETÍ PRED NÁSILÍM	29
4.1. MULTIREZORTNÁ DATABÁZA.....	29
4.2. MULTIDISCIPLINÁRNY PRÍSTUP	31

4.3. KONTAKTNÉ BODY A ŠPECIALIZÁCIA SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV	33
4.4. POSTUPY INTERVENČIE V ŠKOLSTVE	34
4.5. ZVÝŠENÝ PEDIATRICKÝ DOHĽAD	34
4.6. VZDELÁVANIE A ZLEPŠENIE PRÁVNÝCH ZNALOSTÍ SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV	35
4.7. VYTVORENIE PROTOKOLOV POSTUPU PRE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV	35
4.8. JEDEN KOLÍZNY OPATROVNÍK NA DIEŤA	36
4.9. ZAPÁJANIE PROKURATÚRY	36
5. SWOT ANALÝZA	37
6. DODATOČNÉ ODPORÚČANIA ÚČASTNÍKOV/ÚČASTNÍČOK SKUPINOVÝCH STRETNUTÍ..	38
6.1. ČO BY ODPORUČILI PRACOVNÍCI SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY?	38
6.2. ČO BY ODPORUČILI PRÍSLUŠNÍCI POLICAJNÉHO ZBORU?	39
6.3. ČO BY ODPORUČILI ZÁSTUPCOVIA SAMOSPRÁVY?	40
6.4. ČO BY ODPORUČILI ZÁSTUPCOVIA SÚDOV?	41
6.5. ČO BY ODPORUČILI LEKÁRI?	42
6.6. ČO BY ODPORUČILI VYSOKOŠKOLSKÍ PEDAGÓGOVIA, KLINICKÍ PSYCHOLÓGOVIA.....	43
7. ZOZNAM OTÁZOK POUŽITÝCH V SKUPINOVÝCH STRETNUTIACH.....	44

ÚVOD

Dáta zo Slovenska (Slonad, 1998; Prevalencia násilia páchanom na deťoch v Slovenskej republike, IVPR, 2013, Prevalencia násilia páchanom na deťoch so zdravotným postihnutím, IVPR, 2013, WHO, 2013), ako aj medzinárodné údaje (Hidden in Plain Sight, A Statistical Analysis of Violence against Children, UNICEF, 2014) poukazujú na vysokú prevalenciu násilia páchanom na deťoch nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Porovnanie údajov z prieskumov s oficiálne dostupnými údajmi vo výkazoch sociálnoprávnej ochrany ukazuje, že súčasný systém ochrany detí zachytáva iba špičku ľadovca reálneho výskytu násilia a kontrastuje tak s dostupnými domácimi aj zahraničnými prieskumami. O väčšine detí, konfrontovaných so sexuálnym zneužívaním, fyzickým, psychickým týraním alebo zanedbávaním v rodinnom prostredí, sa vôbec nevie. V praxi sa tiež vyskytujú prípady, kedy sa nedodržia zákonné postupy pri riešení prípadov násilia a nezohľadňuje najlepší záujem dieťaťa. Uvedené nedostatky predstavujú základné formy inštitucionálneho a systémového porušovania práv dieťaťa. V spolupráci s Národným koordinačným strediskom na ochranu detí pred násilím sme preto v troch krajoch Slovenska zorganizovali skupinové stretnutia kľúčových aktérov systému ochrany detí pred násilím. Ich zorganizovanie vyplývalo z napĺňania Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím – konkrétne jej strategického cieľa č.3. Ten hovorí o prioritě predchádzania inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa, nulovej tolerancii ku krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu s deťmi. Súčasťou tejto priority je aj podpora plnenia rodičovských práv, povinností rodičovstva, podpora pozitívneho rodinného prostredia, vymožitelnosť právnych predpisov zaisťujúcich práva dieťaťa, vrátane práva na ochranu detí pred násilím (Národná stratégia na ochranu detí pred násilím, MPSVaR, 2013). Na stretnutiach sa zúčastnili pracovníci a pracovníčky sociálnoprávnej ochrany, škôl, samospráv, pedagogicko-psychologických poradní, obcí, mestských častí, mimovládnych organizácií, krízových stredísk, lekárskej obce, polície a prokuratúry. Mnohí z aktérov, ktorí boli do skupinových stretnutí zahrnutí prichádzajú s deťmi do prvého kontaktu a na potenciálne násilie môžu buď upozorniť, zo zákona ho riešiť alebo poskytnúť deťom ochranu. Hlavným cieľom bolo identifikovať kľúčové oblasti reflektovaných problémov a vytvoriť prvotný popis tém, ktoré by pomohli pri úvodnej orientácii a novom nastavení opatrení tej časti systému sociálnoprávnej ochrany, ktorý je primárne zameraný na prevenciu násilia páchanom na deťoch.

VÝSKUMNÉ OTÁZKY A ŠTRUKTÚRA SPRÁVY

Cieľom skupinových stretnutí bolo odpovedať na otázky v problematike násilia páchanom na deťoch. (detailnejší obsah vid' Kapitola.č.7: „Zoznam otázok použitých v skupinových stretnutiach“). Zisťovali sme, aká je reálna skúsenosť účastníkov stretnutí s riešením prípadov násilia v praxi, kde existujú najväčšie slabiny a bariéry fungovania systému ochrany detí pred násilím. Skúmali sme na základe akých podnetov sa situácie podozrení z násilia najčastejšie riešia, aké sú skúsenosti s jeho rozpoznávaním u jednotlivých profesií a dôvody veľkého rozporu medzi dostupnými údajmi a reálne identifikovanými prípadmi. Otázky boli zamerané na koordináciu riešení už zistených prípadov, slabé miesta spolupráce, identifikovanie bariér, popis postupov intervencií, hodnotenie vzájomných kontaktov a vzťahov. Zaujímali nás aj reálne riešenia, možnosti legislatívnych postupov a zlepšení, ktoré by umožnili posun pri odhaľovaní už zistených prípadov. Správa obsahuje niekoľko kapitol – prvá sa zaoberá najmä vyhladávacou činnosťou. Druhá popisuje systémové bariéry spolupráce, ktoré sa vyskytujú pri zaoberaní sa jednotlivými podnetmi. Zhŕňa tematické okruhy, ktoré v skupinových diskusiách považovali účastníci za zásadné. V ďalších kapitolách je uvedená tematická tabuľka a SWOT analýza hlavných tém. Záver správy uvádza dodatočné odporúčania, ktoré boli zaslané účastníkmi diskusie mailom a už spomínaný kompletný zoznam výskumných tém. Sledovaná problematika (vrátane legislatívnej úpravy) je interpretovaná zo subjektívneho pohľadu účastníkov fókusových skupín.

KONTEXT VÝPOVEDÍ

Kapitoly sú spracované na základe osobných skúseností a subjektívnych výpovedí účastníkov a účastníčok skupinových stretnutí, ktorí vidia problematiku násilia páchanom na deťoch odlišnými optikami - vždy v kontexte profesie, v rámci ktorej sa s prípadmi násilia potenciálne môžu stretnúť, alebo majú s nimi reálnu skúsenosť. Ich výpovede sa preto dajú rôzne interpretovať. Do skupinovej diskusie boli zahrnutí v rámci zoznamu kontaktných bodov, vytvoreného Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia páchanom na deťoch. Ide o ľudí, ktorí sa touto témou zaoberajú profesionálne alebo sa v nej angažujú. Riešenia môžu byť v jednotlivých krajoch Slovenska odlišné - na základe troch stretnutí nemožno podať objektívny obraz o celom Slovensku. Platí to aj v prípade identifikovaných bariér a návrhov zlepšení. Napriek tomu považujeme zistenia za relevantné a s vysokou pravdepodobnosťou v mnohom reprezentujúce dominujúcu prax ochrany detí pred násilím na Slovensku. Správa vychádza z predpokladu, že ak chceme zlepšiť vyhľadávaciu činnosť, zefektívniť existujúce postupy a nastaviť nové pravidlá, ako prvé musíme identifikovať najväčšie bariéry a prekážky v už existujúcom systéme ochrany.

1. PRVÝ TEMATICKÝ OKRUH - VYHĽADÁVACIA ČINNOSŤ

Orgány sociálnoprávnej ochrany, odbory mestských častí a obcí sa prevažne stretávajú až s podnetmi na podozrenie z násilia, týrania alebo zlého zaobchádzania. Aktívne a preventívne vyhľadávanie detí, ktoré by vyplývalo z poznania terénu, spadajúceho pod jednotlivé úrady sociálnoprávnej ochrany, v praxi neexistuje. S násilím v rodinách majú ojedinelú skúsenosť komunitárni terénni sociálni pracovníci, ktorí, ak sa vyskytne, tak ho riešia priamo v teréne. Títo sa ale pohybujú najmä v segregovaných oblastiach, mimo anonymného prostredia sídliska alebo mestského prostredia. Ak prichádzajú podnety, tieto môžu byť najmä od susedov, školy, nemocnice, z anonymnej telefónnej linky. V prípade obce to môže byť cez link „odkaz pre starostu“ alebo priamo z rodiny, kde násilie na dieťaťi je sprievodným javom domáceho násilia medzi dospelými v dôsledku rozvodových sporov, alkoholu alebo iných negatívnych okolností. V rozvodových konaniach môžu byť obvinenia z násilia vyhodnocované ako falošné s argumentom, že dieťa je používané ako zbraň medzi rozvádzajúcimi sa rodičmi. Aj keď anonymných hlásení pod vplyvom medializácie tragických prípadov násilia na deťoch podľa výpovedí sociálnych pracovníkov pribúda, evidencia a riešenie podnetov netvorí dominantnú pracovnú skúsenosť sociálnoprávnej ochrany alebo obcí. Ešte menej reálnych podnetov rieši polícia. V niektorých krajoch sa policajti stretli s takýmito prípadmi v priebehu posledných rokov veľmi ojedinele (mravnostné delikty). Minimálnu skúsenosť majú aj lekári a pracovníci materských alebo základných škôl. Neexistencia systémovej primárnej a sekundárnej prevencie je v kontraste s aktivitami jednotlivcov, ktorí sa touto témou zaoberajú profesionálne, alebo vo voľnom čase, v obecných školách a krízových strediskách. Sú to činnosti, vyplývajúce z uvedomenia si podceňovania pozornosti, venovanej tematike násilia páchanom na deťoch v spoločnosti. Ide o aktivity v rámci špeciálneho poradenstva na školách, pokusov o sieťovanie samosprávy so štátnymi orgánmi, mimovládnych organizácií, alebo v rámci projektových činností organizovania programov na školách so zameraním na prevenciu páchania násilia na deťoch. Nutnosť zvýšenej pozornosti pri riešení podnetov a ich následnej koordinácie ilustrujú nasledujúce výroky, týkajúci sa krehkosti dôvery detí, ktoré vo svojom rodinnom prostredí môžu zažívať rôzne formy násilia:

Dieťa má možnosť povedať čo sa v rodine deje ale nemá odvahu. A tá odvaha môže súvisieť s tým, že už to desaťkrát povedalo a nič sa s tým neurobilo. Hovorím o poradni, hovorím o škole, hovorím o dospelých. Lebo ak to povie raz a nič sa neudeje, druhýkrát to už nepovie. Ja len dodám, že sexuálne zneužívané dieťa sa obráti na sedem ľudí, kým mu niekto pomôže.

(zástupca školstva)

Prechádzame celou mašinériou a dieťa je stále v rodine. Masívne manipulované, ovplyvňované rodičmi. A keď konečne dôjde k súdnoznaleckému posudzovaniu, tak dieťa už nič radšej nepovie. Dieťa nechce rodiča proste potopiť alebo označiť.

(pracovníčka sociálnoprávnej ochrany)

Hore uvedené výroky ilustrujú situáciu dieťaťa, zažívajúceho vo svojom živote, v rodine rôzne formy násillia. Pri rozhodnutí sa podeliť zo svojimi skúsenosťami - s týraním, sexuálnym zneužívaním môže dieťa prekonávať strach a sklamanie hneď niekoľkokrát – či už je to v dôsledku nedôvery zo strany dospelých, alebo pri spôsoboch uplatňovania následných postupov súvisiacich s opatreniami prešetrovania. Jeho výpoveď môže byť spochybňovaná alebo obrátená proti nemu samotnému. Do kontextu výpovede zasahujú aj ďalšie okolnosti - dieťa sa stavia proti vlastným rodičom, širšej rodine, rovesníckej skupine, je vystavené susedskému hodnoteniu, nožnej stigme, predsudkom okolia. Rôzne formy násillia sú v rodinnom prostredí skryté, utajované. Podľa vyjadrení sociálnej sestry, ktorá sa dlhodobo venovala vyhľadávaniu týraných detí, je veľmi ťažké sociálnu patológiu v rodinách odhaliť. Ide o násillie, ktoré sa odohráva v súkromí domova, mimo zrakov ostatných a nemusí byť vo vzťahu k širšiemu okoliu viditeľné a zřejmé.

Sociálna patológia v rodine je žiaľbohu taká, že na prvý pohľad to nikto nevidí, to nie je ľahko viditeľné. To musíte byť dobre pripravený profesionál aby ste vedeli, ako zbierať anamnestické údaje a následne vybrať vhodnú sociálnu stratégiu pre týrané dieťa.

(sociálna sestra)

1.1. NAHLASOVANIE PODNETOV, ICH PODOBA A NÁSLEDNÁ ZMENA

Riešenie podozrení z páchania násillia sa začína podaním podnetu. Dôležitý je jeho charakter - či je podaný písomne, ústne, či sa v priebehu času mení alebo nie. Ak je pôvodné znenie podnetu anonymné alebo sa v priebehu času mení, môže to sťažovať pátranie, v dôsledku zmeny povahy výpovede alebo neznámeho zdroja. Je ťažšie získať pravdivé informácie alebo sa pri pátraní oprieť o prvotné indície, ktoré ak sú podané „iba“ ústne alebo anonymne. Sociálnym pracovníkom sa v rámci systému sociálnoprávnej ochrany ťažšie obhajujú kroky, ktoré by im umožňovali podnet prešetriť.

Policajti si robia svoju prácu v teréne, majú svoje operatívne činnosti. Sociálnoprávna ochrana funguje tiež na nejakej platforme. Ale oni potrebujú informácie získať aj od rezortu školstva, od subjektov školy a školských zariadení. Jedna z tých vecí, ktorá tu odznela, je problém s nahlasovaním podnetov. Inak sa podnet nahlási ústne, inak písomne alebo na diktafón. Ale čo je ďalší problém, akým spôsobom získať informácie, ktoré potrebujeme z ostatných subjektov.

(účastník fokusovej skupiny)

My ako polícia môžeme maximálne využívať inštitút vykázania z bytu. V prvý moment to má efekt. Potom tie emócie ustúpia, dajme tomu je tam aj naplnená nejaká skutková podstata - či už ide o týranie alebo nebezpečné vyhrážanie. Potom emócie upadnú. Aj keď sa osoba – oznamovateľ - poučí v zmysle Zákona o policajnom zbore o inštitúte vykázania z bytu, že má právo ísť na predbežné opatrenie na súd, nevyužije to. Stiahne výpoveď a trestné stíhanie je nemožné.

(zástupca polície)

1.2. STRACH PODAŤ A RIEŠIŤ PODNET (VEREJNOSŤ)

Pri nízkom výskyte nahlásených podnetov určitú úlohu vo verejnosti zohráva aj pasivita a strach. Podľa výpovedí zástupcov krízových stredísk, strach podať podnet je jedným z dôvodov, prečo sa podozrenia z násilia zo strany verejnosti nenahlásia a neriešia. Toto sa netýka iba laických svedkov v blízkom susedstve, kde sa násilie odohráva. Strach môže byť prítomný aj u ľudí, vykonávajúcich odborné profesie, ktorí sú priamo zaangażovaní v systéme ochrany detí. Pediatri sa môžu báť žalôb - v týchto prípadoch môže strach vyplývať zo slabej právnej ochrany oznamovateľov. Rovnako existuje strach pred žalobou zo strany potenciálneho páchatel'a z dôvodu ochrany osobnosti. Sociálni pracovníci nemusia cítiť oporu v systéme sociálnoprávnej ochrany. Podľa odborníkov, ktorí pracujú s týranými deťmi v krízových strediskách, je strach z fyzického napadnutia značne neopodstatnený. Ich skúsenosti naznačujú, že existuje málo prípadov, kedy kvôli páchatel'ovi násilia museli v krízovom stredisku volať políciu. Školskí pracovníci môžu mať pocit, že ak sa začnú dieťaťom zaoberať, ostanú v tom sami.

Stále hovoríme: „Prečo ste to nepovedali?“ A odpoveď je: „Bála som sa, že mi rozbijú okná.“ A my hovoríme: „Vy sa bojíte, že vám rozbijú okná a dieťa sa v rodine bojí už 10 rokov, že mu vytlčú zuby a oči.“ Všetci ideme s kožou na trh, keď robíme s deťmi a treba ochranné mechanizmy. Ale celkovo je strach z pomsty omnoho väčší, ako to je reálne. My sme otvorené zariadenie a kolíziu s nespokojným rodičom, kedy sme museli volať policajtov sme riešili možno tri krát. Keď dotyčný uvidí, že sa ho nebojíme, a že nás je viac, tak si nedovolí vyhrážky - či už voči lekárovi, kolíznemu pracovníkovi alebo niekomu tretiemu. Nakoniec zistí, že už sa nemá komu vyhrážať, lebo už sa vyhrážal siedmym ľuďom.

(zástupkyňa krízového strediska)

V škole cítia, že sú na to sami, že nenájdu oporu medzi tímom kolegov, že by do toho niekto šiel s nimi. Ten systém ich nechráni, necítia istotu a preto nejdu s kožou na trh. Jednoducho sa boja, že budú v tom sami. A toto je podľa mňa jedna z vecí, ktorá sa môže týkať akejkoľvek profesie.

(zástupca MVO)

Rodinní príbuzní nemajú motiváciu nahlasovať prípady násilia v domácom prostredí medzi dospelými a ani násilie na dieťati. Podľa skúseností sociálnej pracovníčky existujú situácie, keď len veľmi ojedinele príde podnet zo strany nenásilného rodiča. Keď sa ale začne riešiť, výpoveď sa stiahne a rodič „stratí“ záujem sa ďalej podnetom zaoberať a s orgánom sociálnoprávnej ochrany spolupracovať na následnom prešetrení.

Keď poviem: „Nech sa páči, choďte na políciu a oznámte to.“ rodič sa otočí a celé sa to skončilo. Rodič to oznámiť nejde. Oni to povedia nám, ale viac s tým nechcú mať nič. Nechcú spolupracovať. A už vôbec nie konfrontáciu.

(sociálna pracovníčka)

1.3. ROZPOZNÁVANIE NÁSILIA U PEDIATROV

Problematika včasného rozpoznania násilia na deťoch bola na skupine reflektovaná aj detským pediatrom. Na rozdiel od širšej verejnosti alebo učiteľov na školách, lekári sú tými, ktorí sú medicínsky a vedomostne vybavení identifikovať príznaky týrania, ako aj dôsledky, ktoré z nich môžu plynúť. Rovnako sa aj lekári môžu pri prehliadkach stretnúť s ťažkosťami. Ak existuje násilie na dieťati zo strany rodičov, tak je možné očakávať zapieranie a klamanie. Páchatel' sa k svojmu násiliu neprizná. Pediatier nemusí zistiť, že zranenia nepochádzajú z náhodného úrazu, ale sú výsledkom násilia na die-

ťati. Úraz, ktorý dieťaťu vznikol v dôsledku fyzického týrania je ťažké preukázať aj medicínsky. Problémy, ktoré sa pritom môžu vyskytnúť, zachytáva nasledujúca výpoveď, v ktorej sú uvedené ďalšie súvislosti násilia.

Násilie sa pácha aj v novorodeneckom veku. Vek nie je žiadnym meradlom, že by dieťa nemohlo byť trápené alebo týrané. Tam ide o to, aby sa na to prišlo pri náhodnej prehliadke. Ten rodič, ktorý mu zlomí ruku, nohu, Vám s dieťaťom nepríde. Bud' to bude úraz, ktorého mechanizmus mi bude natoľko podozrivý, že ma to má napadnúť. Ale tiež nemusí. Ale keď je to úraz takéhoto charakteru, ide to na ďalšie odborné vyšetrenie. Minimálne röntgen, sonografia. U malých detí to môžu byť aj nenápadné príznaky. Na zistenie sú to niekedy veľmi ťažké veci. Nie je to vôbec jednoduché a bodaj by sa to vždy podarilo zistiť. Lekár má určité svedomie, tak keď na to príde, mal by v prvom rade s dieťaťom niečo robiť, vyňať ho z tej rodiny. Možno aj hneď, zavolať okamžite sanitku. Poslať dieťa do nemocnice, nevyjednávať s rodičmi. Tu by som sa vedel zodpovedať. Ale prísť na to, nie je jednoduché. Prípady alkoholizmu v rodinách, toho je strašne veľa. Keď mám podozrenie, že dieťa je týrané, musím to riešiť - buď anonymne - to znamená, že v rámci detí, ktoré nepatria do mojej kompetencie. To znamená, môžem konať tak, že v rámci pohotovosti, keď sa mi niečo nezdá, upozorním a keď dieťa vyšetrím, dám ten podnet. Tu je tiež tá miera zodpovednosti, svedomia toho lekára. Nemohol by som zastávať funkciu, ktorú zastávam. (..) Ja musím konať.

(pediater)

1.4. ROZPOZNÁVANIE NÁSILIA U PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV

Odhaľovanie násilia páchaného na deťoch je ovplyvnené znalosťami problematiky u dospelých, učiteľov na školách, výchovných poradcov, pediatrov, ktorí prichádzajú každodenne s deťmi do kontaktu. Znalosti ovplyvňujú schopnosť rozlíšiť fyzické a psychické príznaky násilia a čiastočne aj následnú zaangažovanosť v prípade, ak sa takéto podozrenia vyskytnú. V škole dieťa prichádza najčastejšie do kontaktu s dospelými, učiteľia a rodičia majú najlepšiu možnosť poznať deti v triede a komunikovať s nimi. Pediatri sú zasa tými, ktorí pri vyšetovaní môžu upozorniť na podozrenie zo zranení, ktoré nie sú výsledkom náhodného úrazu - táto povinnosť im vyplýva zo zákona. Vzdelávanie v tejto téme a lepšie osvetlenie problematiky násilia páchanom na deťoch na materských a základných školách môže vytvoriť základy primárnej preventívnej činnosti (intervencia ešte predtým, ako sa problém stane vypuklým) a lepšieho osvetlenia postupov, poukazujúcich na to, ako sa zachovať a postupovať v prípade, že v triede sa objaví dieťa trpiace syndrómom CAN. Reálne je podnetov zo škôl veľmi málo. Dôvodov je viacero – učiteľia nie sú vzdelaní v rozpoznávaní násilia na deťoch, ani nemajú právnické vzdelanie. Ďalším dôvodom môžu byť finančné motívy zo strany školy, ktoré po prepustení dieťaťa zo školy znižujú jej finančný rozpočet. Skúsenosti sociálnych pracovníčok poukazujú aj na dôsledky možného zanedbávania detí. Tieto sa v škole môžu prejavovať napr. krádežami jedla. Zo strany dieťaťa ide o volanie o pomoc. Optikou sociálnych pracovníčok ide o dôsledok toho, že učiteľia strácajú kontakt s rodinami detí a nie sú vnútorne nastavené na prejavy zanedbávania zo strany detí. Preto môžu chcieť mylne voči deťom a rodinám voliť represívny prístup. Pre pracovníčky sociálnoprávnej ochrany to naopak znamená podnet na realizáciu sociálneho poradenstva a sociálnej diagnostiky, v rámci podpory rodiny z ktorej dieťa pochádza a pomoci pri riešení krízových a ťažkých životných situácií.

Ja môžem povedať, že školy nám veľmi málo oznamujú zanedbávanie detí. Ja si nepamätám, že my by sme mali oznámenie zo školy. Podľa mňa, je škola práve to miesto, kde by to malo byť na prvom mieste. Naši výkonní poradcovia nie sú riaditeľia škôl, ale vedia, že je dobré pokiaľ oznámia, keď má niekto veľa vymeškaných hodín. Ďalšia vec je, že riaditeľia sú v špecifickom postavení, keďže je normatívne financovanie škôl. Každý žiak je dobrý žiak - bez ohľadu na to, či bije ostatných. Ak dieťa pošlem zo školy preč, klesne počet detí v triede pod nejakú hranicu, a budem musieť prepustiť kolegu. Takže riaditeľia školy, sa proste snažia, aby to nebolo, a to sa netýka teraz len týrania, ale celej plejády sociálno-patologických javov na školách.

(pracovníčka sociálnoprávnej ochrany)

Keď máme materskú škôlku, základnú školu, kam nám chodia deti, ktoré sú týrané, veľký problém je ten, aby pedagóg alebo učiteľka v materskej škôlke rozlíšila, kedy už ide o týranie a kedy nie. Oni nemajú právnické vzdelanie. To znamená, že príde jej tam dieťa s jednou modrinkou, druhýkrát s druhou modrinkou. Teraz naposledy prípad malej Sabovej. Možno učiteľka už cítila, že sa niečo deje, a že je problém, dokonca aj podávala správu na súd, lebo rodičia sa rozvádžali, ale nebolo to podchytené včas.

(učiteľ)

Škola napíše máme tu tretiaka, prid'zte si pre neho. Kradne desiate, zlodej prvého stupňa, pošlite okamžite kurátora, zavrite ho. No a my ideme šetriť a my prideme na to, že síce chlapec kradne, ale prečo? Lebo nemá doma chleba. A toto voľakedy fungovalo - každý triedny učiteľ si poznal rodinné zázemie svojho žiaka.

(pracovníčka sociálnoprávnej ochrany)

V súvislosti s odhaľovaním CAN syndrómu v školskom prostredí, bolo na skupinových stretnutiach kriticky reflektované nevyužívanie možností, ktoré školám pri odhaľovaní prípadov násilia poskytuje školský zákon. Jednalo sa tak o problematiku aplikačnej praxe. Ako uvádza výpoveď učiteľka so skúsenosťou s projektmi násilia páchaného na deťoch, psychologovia, výchovní poradcovia, špeciálni pedagógovia sú na školách využívaní skôr pri iných typoch činností. Školy majú ale zo zákona právo zisťovať informácie o dieťati, ktoré súvisia s jeho vzdelávaním, výchovou a zdravotným stavom. Zákon škole takisto umožňuje spoluprácu so sociálnoprávnu ochranou, políciou, ako aj realizovanie krokov, ktoré vedú k ochrane dieťaťa. Zákonné možnosti sa ale v praxi nevyužívajú a ak sa prípad násilia na dieťati vyskytne, pedagogickí zamestnanci nemusia vedieť ako postupovať. Dôležité okolnosti boli spájané so zlepšením schopností rozpoznávania násilia na deťoch v školskom prostredí pomocou vzdelávacích kurzov a seminárov alebo v lepšom využívaní centrálného registra.

Tvrdím, že sú školskí špeciálni pedagógovia, výchovní poradcovia a psychologovia, ktorí sú ale žiaľbohu neznalí toho, čo by mohli a mali robiť. Riaditelia sú radi, keď ich môžu využiť na to, že chodia na exkurzie ako doprovod. Jeden z nich preto musí prevziať úlohu. Tvrdím, že toto sú osoby, ktoré by mali byť veľmi intenzívne vzdelané, aby vedeli čo majú robiť. Ide o osoby, ktoré sú v najbližšom kontakte s dieťaťom, pretože sú s triednym učiteľom v jednom kabinete. Rodič je povinný informovať školu o zmene zdravotnej spôsobilosti dieťaťa, o jeho zdravotných problémoch alebo iných skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na výchovu, priebeh výchovy a vzdelávania. My máme centrálny register, ktorý je dva roky zavedený. Nevieť o tom, že by to školy vyplňali. Len som počul, že to existuje, zákonne to je. Tu by mali školy zhromažďovať informácie veľmi podrobne - o dieťati dokonca po novom je tam dané(december 2013), že o rodičovi takisto majú právo získať, to čo voľakedy bolo a už to zrušili - od vzdelania, cez jeho ďalšie údaje. Keď rodičia prídu môžu si privolať napríklad sociálnu kuratelu alebo políciu. Škola nemusí vydať dieťa v situácii, keď sa rodičia nevedia dohodnúť. Škola musí chrániť dieťa. Myslím si, že zákon nám to umožňuje, akurát že učiteľia o tom nevedia. Čo sa týka legislatívy v školskom prostredí, opäť pripomínam právo školy získavať a spracúvať informácie, týkajúce sa aj zdravotného stavu (Školský zákon, paragraf 11 odsek 6) a zároveň povinnosť rodiča školu o takýchto veciach informovať. Pokiaľ má škôlka opakované podozrenia, musí konať, ináč poškodzuje záujem dieťaťa, vystavuje ho ohrozeniu a porušuje medzinárodné zmluvy o ochrane maloletých. Nepochybujem, že sa na to nájde ne jeden paragraf v zákonoch, Dohovor o právach dieťaťa a podobne.

(učiteľ)

1.5. ZÁKONNÉ KOMPETENCIE A ŠKOLSKÁ PRAX

Zástupca školstva, so skúsenosťami s projektmi násilia na deťoch, vidí úlohu školského prostredia v zaistení prvotného kontaktu a v realizácii úvodnej iniciatívy. Škola je k dieťaťu najbližšie. Zároveň existujú zákonné možnosti ako podozrenia riešiť. Podľa jeho slov pedagogickí zamestnanci často o podozreniach z násilia na deťoch vedia. Právne možnosti, ktoré škole vyplývajú zo zákona, sa ale nevyužívajú. Zo skúsenosti a výpovede učiteľa neexistuje na školách zodpovednosť ľudí, ktorí by mali takéto prípady na starosti a riešili ich.

V systéme musí byť niekto, kto bude zodpovedať. Pediatrovi, musíte všetko doniesť, zo všetkých nemocníc. On to má zhromaždené a mal by to teoreticky spracovať. Ale škola (zas budem za tú školu lobovať, pretože som presvedčený, že tá môže dohliadnuť na to a má aj na to právne páky), nemyslím si, že v tomto je škola len voľnočasová inštitúcia. Tvrdím, že škola to má iniciovať, pretože tam sa ten problém objaví ako prvý. Jasné, sú prípady, keď sa to dostane priamo na kuratelu, ale myslím si, že škola, keď to už má kuratela, o tom roky vie. Ja mám skúsenosti, že som zhrozený z toho, čo všetko som zažil, keď som prišiel do konkrétnej školy, že tam roky všetci vedeli. Žiaľ aj na sociálke mi povedali to isté. Takže to už všetci takto berú.

(zástupca školstva)

1.6. ÚSKALIA SOCIÁLNEJ PRÁCE

Sociálni pracovníci sa v práci cítia nedocenení a preťažení. Uvádzajú, že ak zlyhá ochrana dieťaťa, tak sú „prví na rane“. Ak zasiahnu, všetci sa pýtajú prečo. Rovnako je to aj v opačnom prípade. Citlivo vnímajú medializáciu. Nespravodlivo hodnotia podceňovanie zodpovednosti ostatných aktérov – pediatrov, školy, polície, rodiny dieťaťa. Mimovládnyimi organizáciami a akreditovanými subjektmi sú videní ako tí, ktorí vyskytujúce sa podnety neriešia vôbec, alebo ich prešetrujú nedostatočne. Na druhej strane, môže byť nečinnosť výsledkom komunikačných nedorozumení, kedy systém sociálnoprávnej ochrany síce koná, ale svoje konanie nekomunikuje s ostatnými aktérmi, čo môže navodzovať dojem, že sa podnet neprešetruje. Podľa skúseností sociálnej pracovníčky s dlhoročnou praxou na oddelení sociálnoprávnej ochrany, ak sa prípad násilia vyskytol, vždy sa ním zaoberali. Ak pôsobenie priamo v teréne a dôkladné poznanie regiónu na základe osobných skúseností s terénnou sociálnou prácou nie je možné, nahlásený podnet je vždy prešetrovaný - ani jeden podnet nebol zabudnutý alebo nevybavený. Ako dobrá prax posilnenia terénnej sociálnej práce boli hodnotení rodinní asistenti.

Dnes hovoríme o týraných deťoch. Robím na tomto oddelení 25.rok. Boli sme odjakživa poddimenzovaní. Nepamätám si, kedy nás sociálnych pracovníkov za 25 rokov bolo dostatok. Ale nikdy v živote nebol žiadny podnet odsunutý, neprešetrovaný alebo nedošetrený. To, že sa to potom deleguje na iné subjekty alebo iných kompetentných pracovníkov, a že tak ako povedala pani doktorka, že to potom dávame d'alej a nedávame vedieť oznamovateľom, čo sme urobili - nie sú to naši spovedníci. Ale ani jediný podnet neostal neprešetrovaný, či už bol oprávnený alebo neoprávnený. To, že nás posilnili vďaka Bohu. Aj za externých sociálnych pracovníkov, ktorých máme, pretože tak ako som povedala, venujú sa rodinám, ktoré máme rozbehnuté, kde naozaj nemôžeme ísť dva, trikrát do týždňa. A toto práve robia rodinní asistenti.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

Pri riešení podnetov možno naraziť na výpovede, poukazujúce na odlišné spôsoby riešenia nahlásených prípadov. Pracovníci sociálnoprávnej ochrany uvádzajú preťaženosť nevyhnutnou administratívnu činnosťou a nedostatok pracovníkov, ktorí by pôsobili priamo v teréne. Pri každodennom vybavovaní administratívnej činnosti v stanovených pracovných hodinách nemajú priestor na pôsobenie v teréne príslušného regiónu, na území svojej pôsobnosti. V takejto situácii nie je možné, aby

sociálni pracovníci osobne poznali všetky rodiny, ktoré sú vnímané ako problémové, a ktoré sú z hľadiska rizikových faktorov, vystavené zvýšenej pravdepodobnosti výskytu násillia. Agenda, vyplývajúca z najrôznejších pracovných povinností, vybavovania spisov, riešenia najrôznejších sťažností, v súčasnosti znemožňuje priamy kontakt s deťmi žijúcimi v rodinách, kde je prítomné násillie.

Tých povinností, to je v priebehu posledných piatich rokov, stopercentný nárast. Jednoducho tlak z každej strany. Zodpovednosť obrovská. Ja už ani nevyklúčujem možnosť zlyhania ľudského faktoru pri počtoch ľudí, čo tu majú kolegyne. Ako si ustráži evidenciu, kde má 300 rodín, 550 detí? A to nie je len o starostlivosti, to je aj o ďalšej súčinnosti so všetkými inštitúciami. To je denná pošta, ktorú rozdeľujeme. Každý podnet je závažný, každým sa treba zaoberať. My máme na starosti v našom okrese 20 základných škôl. Čo sa týka prevencie, máme 5 ľudí. Hovoríme o 10000 potenciálnych klientoch, hej?

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

Jednou z ďalších okolností prečo je terénna sociálna práca ako súčasť preventívnej činnosti na úradoch práce sociálnych vecí a rodiny v praxi podceňovaná, môže byť okrem personálneho poddimenzovania aj vnímanie jej prestíže sociálneho odboru v rámci celého systému štátnej správy a pevne stanovené úradné hodiny. Na jednej strane sú stránkové dni nevyhnutné na vybavovanie klientely. Na druhej strane zabraňujú obmedzujú vykonávanie činnosti terénnej sociálnej práce.

Poddimenzovali sociálnych pracovníkov. Nový pracovník je zavalený spismi. Jednu prípadovú prácu neťahá jeden sociálny pracovník. Určí sa: „Na súd pôjdeš ty.“ Tá, ktorá má spis ani nevie, čo sa tam udialo. Ja som si namýšľala, že keď viem urobiť prieniky do dianí cudzích životov, ako to, že oni nie. Keď teritoriálne majú roky rozdelené tie rodiny. Ako to, že to nevedia odhadnúť? Sociálny odbor je vždy piate až siedme kolo u voza. Keď sú tri alebo štyri na oddelení, tak majú úradné dni a hodiny. Musia tam byť, riešiť problematiku klientelu a vyčíňajúcich.

(sociálna sestra)

Aktívna terénna práca, je nulová. Tá je poddimenzovaná, na to už nemajú čas. Keď úradníčka má úradné hodiny od 9 do 16, kedy tam má ísť? Keď som prijala jednoročné dieťa, s poranením, dovtedy úplne zdravé, tak v ten istý deň, už ma ráno chirurg čakal. Už ma volali, že budem vedieť čo s tým. Na to treba dôveru. Kto by chcel obstať pred celým lekársnym tímom? Každá klinika má vedúceho lekára, primára, prednostu, všetkých. Prídem z terénu a všetci s otvorenými očami čakajú, čo zistím. A teraz polemizujú, útočia na mňa.

(sociálna sestra)

Personálna poddimenzovanosť oddelení sociálnoprávnej ochrany môže mať vplyv aj na počet nahlasovaných podnetov zo strany širšej verejnosti. Ak je sociálnoprávna ochrana vnímaná ako nečinná, alebo svoje kroky nedostatočne komunikuje, voči verejnosti vysiela signál, aby sa ju pri riešení podnetov snažili obísť, alebo ju nepoužívali ako jeden z bodov prvého kontaktu, na ktorý sa môžu s dôverou obracať. Medzi verejnosťou sa tak môže vytvárať pocit naučenej bezmocnosti, v rámci ktorého sú presvedčení, že ak aj príde k nahláseniu podnetu, i tak sa s ním nič neurobí. Ak sú oddelenia sociálnoprávnej ochrany vnímané ako súčasť problému a nie riešenia, malý počet nahlásených a evidovaných prípadov môže byť dôsledkom buď zlých skúseností, nedorozumení alebo nedôvery v štátne orgány, ktoré majú násillie páchané na deťoch zo zákona riešiť a zamedziť jeho opakovaniu do budúcnosti.

Hovorí(verejnosť): „My dávame podnety, ale tie podnety sa nespracovávajú.“ Takže to znamená, my máme aj niekedy snahu ohlasovať veci na sociálku, ale tá sociálka nekoná. Ja rozumiem tomu tak, že oni tlmočia niečo, čo je fakt, že prax v našom štáte, že tá sociálka, teda sociálnoprávna ochrana je preťažená administratívne, poddimenzovaná personálne a je logické, že mnohé podnety sa nestíhajú prešetriť. Teraz je možná zmena - posilnili ste sa v terénne. Sociálka je tak poddimenzovaná, že aj cez tú všetku snahu proste je vní-

maná spoločnosťou (a teraz budem reprezentovať spoločnosť), že sa podnety nespracúvajú a vytvára sa naučená bezmocnosť, v zmysle na čo by sme to vlastne hlásili, keď sa s tým tak či tak nič nestane. Možno by stačilo, aby bežní ľudia mali pocit, že keď niekde niečo povedia, aby sa začalo niečo diať.

(zástupca krízového strediska)

Aktivita sociálnych pracovníkov pri riešení podozrení z násilia páchanom na deťoch má aj svoju odvrátenú stránku, ktorá vyplýva z tlaku ďalších pracovných povinností. Ak sa sociálny pracovník rozhodne konať, nemusí mať zo strany systému oporu pre prípad konfrontácie s potenciálnym páchatelom. V dôsledku absencie presných pravidiel a postupov vzniká veľký priestor na svojvôľu. Jednou zo stratégií je potom nekonať a znižovať riziko konfrontácie s motívom ochrániť sa pred prípadnými komplikáciami, vyplývajúcimi s prešetrovania podnetu.

V štátnej správe sú vystavení množstvu sťažností - príde sa sťažovať rodič pišu od „trantárie k trantárii“. Keby sociálny pracovník robí poctivo a príde naňho sťažnosť, vedenie ho prepustí hneď. Viete, čo je zlé okolo CAN syndrómu? Že aj preto je to tak, lebo nikto sa toho nechytá. Vo veľkých percentách sú to práve najbližší rodičia alebo príbuzní. Neoprávnene obžalovať rodiča z takejto činnosti je rovnako trestuhodné, ako je trestuhodné podceňiť situáciu dieťaťa. Lebo potom dieťa zaplatí najťažšiu daň, stratu zdravia a života. Takže tu máte niečo schizofrenické.

(sociálna sestra)

Taktiež je potrebné upraviť imunitu pre týchto ľudí, aby sa eliminovali situácie, kedy si sociálny pracovník nemôže dovoliť zasiahnuť, resp. vykonať nejaký krok z dôvodu, že v prípade nepreukázania páchania násilia, je následne vystavený zodpovednosti za „chýbné,, rozhodnutie či postup. V praxi to potom vyzerá tak, že takýto pracovník sa rozhodne radšej zostať pasívny, aby ochránil sám seba.

(sudkyňa)

1.7. SÚKROMIE RODINY A ZAISTENIE BEZPEČNOSTI DIEŤAŤA

Pri nahlásení podnetu sa prekračuje hranica rodinného súkromia pre zaistenie bezpečnosti dieťaťa. Dôležitým sa stáva presná špecifikácia postupov, za akých možno súkromie rodiny narušiť v mene jeho ochrany. Sociálni pracovníci pri prešetrovaní prvotných podnetov uvádzajú svoju bezmocnosť a obmedzené možnosti. V praxi môžu nastať situácie, ktoré sa končia formálnymi návštevami domácnosti, pri ktorých sa podozrenie dostatočne nepreukáže, a šetrenie sa zastavuje. Ak je na dieťaťi páchané násilie, naďalej tak ostáva bez pomoci. Zástupkyne mestskej časti a sociálne pracovníčky považujú nedostatok kompetencií preveriť priamo v teréne, či sa násilie v rodine naozaj deje alebo nie, za veľmi problematický. Rovnako aj úloha orgánov činných v trestnom konaní nemusí byť v oblasti kompetencií pri vstupe do bytu celkom zrejmalá.

Boli sme tam, spolupracovali sme s kuratelou, vždy sme zostali stát' pred bytom. Pani bola veľmi agresívna. A keď už sa tam dostal lekár, zmenila lekára. Čiže zase sme boli na začiatku. Vyriešilo sa to tým, že starý pán zomrel. Ale my sme na tú príčinu neprišli. Dostávame takto občas stop. Ale vieme, že dieťa chodí k psychológovi a indície pomôžu vedieť, že čo je zdrojom. Lebo my riešime niekedy aj dospelých v kombinácii s deťmi. Čo by situáciu zlepšilo je špecializované právne poradenstvo, umožniť vstup do bytu, aby aj policajti vedeli, že naozaj do bytu vstupujú za regulárnych podmienok.

(zástupkyňa mestskej časti)

Ja osobne vidím veľký problém v tom, že policajti nemajú kompetencie vniknúť do domu. Viem, že je to ošemetná otázka, ale oni sú nám v podstate na nič. Idú s nami na asistenciu, ale stoja rovnako za dverami, ako my. A my vieme, že sú doma, potrebujeme dve deti vyňať, máme predbežné opatrenia, a ideme tam desaťkrát.

(pracovníčka sociálnoprávnej ochrany)

1.8. VYHLADÁVACIA ČINNOSŤ - OBCE A MESTSKÉ ČASTI

V súvislosti s vykonávaním práce priamo v teréne sú dôležité aj skúsenosti sociálnych pracovníkov, pôsobiacich v obciach. Slabým článkom v celej reťazi tak môže byť aj obec, ktorá o svojich problémových rodinách často vie. Samotná prax obcí môže byť rôzna. Ako príklad kedy to nefunguje, bola uvádzaná rodina, ktorej prídavky chodili na obec a táto nebola s dieťaťom a jeho rodinou v takom kontakte, ktorý by dokázal odhaliť, že zo strany rodičov je dieťa vystavené situáciám, ktoré priamo ohrozovali jeho život. Táto situácia sa vyriešila až príchodom pracovníka zo sociálnoprávnej ochrany, ktorý v dôsledku, že bol priamo ohrozený život dieťaťa a samotný problém bol vypuklý a dlhodobý, nemohol už situáciu riešiť inak, ako represívnym spôsobom. Na obciach sa môže vyskytnúť aj neznalosť legislatívy, resp. jej nevyužívanie, kedy existuje iba jej formálna stránka, bez aplikačnej praxe. Pri reálnej ochrane detí sa nevyužíva alebo sa využíva nedostatočne.

My preverujeme to, čo sa k nám dostane. Skôr to vidím na nedostatočnú alebo úplne absentujúcu sociálnu prácu na obciach. Obecná sociálna práca takmer neexistuje. Dovolím si to povedať až takto hrubo. Škoda, že tu nie je zástupca obcí. Ale chcela by som sa vrátiť k tej jednej rodine. To bol zatiaľ najťažší prípad, čo som mala. Deti tam boli dva alebo tri dni bez jedla a tá obec to vedela. Ja som ich vyňala do 24 hodín. Keď som bola na obci, hovoria: „Áno, to už je rok problém.“. Má psychické problémy, ale pritom tam mali v depozíte pol roka prídavky na deti. Muselo to byť jasné, že z čoho tie deti žijú, keď otec zomrel, mamička nemá príjem a prídavky im na obec nechodia. A kým prešlo predbežné opatrenie, tak som tam dala prípis, že okamžite choďte nakúpiť pre deti potraviny. Bol to úplne posledný dom pod horou.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

Tá legislatíva je. Ale mnohé obce neplnia to, čo legislatíva ukladá. Ak sa bavíme o oznamovacej povinnosti obcí, často sa čudujú. Nevedia, že v zákone o sociálnoprávnej ochrane sú nejaké paragrafy. Školy sa nás napríklad pýtajú, čo máme robiť so záškolákmi. A my hovoríme vy máte svoju smernicu. My sme robili dokonca aj nejaké stretnutia, kde náš rezort ich informoval, rezort školstva, ako majú postupovať. Takéto veci by nemali existovať si myslím.

(zástupkyňa rezortu školstva)

1.9. SITUÁCIE ZANEDBÁVANIA A KOMUNITNÉ SOCIÁLNE PRACOVNÍČKY

Výpoveď komunitnej sociálnej pracovníčky poukazuje na problém násilia páchaného na deťoch v súvislosti so zhoršením iných rodinných problémov, s ktorými sa rodičia dieťaťa v každodennom živote stretávajú, ako aj v jeho samotnom dokazovaní. Podľa pracovných skúseností zo segregovaného prostredia, v ktorom deti žijú so svojimi rodičmi, často v absolútnej chudobe, príchod kurátora by mohol vyvolať strach z odobratia dieťaťa. Ak je preto podozrenie zo situácií zanedbávania, ktoré sa prejavuje absenciou školskej dochádzky a ďalšími okolnosťami, kontaktuje obec. Ako komunitná sociálna pracovníčka považuje pri vyhľadávaní detí, ktoré sú zanedbávané, za hlavný problém to, čo sa rozumie pod pojmom zanedbávanie a ako ho dokázať. Vníma tiež strach rodín v kríze so sociálnych pracovníkov, ktoré sa domnievajú, že im pri ostatných problémoch, môžu sociálni pracovníci zobrať tiež dieťa, čím sa ich celková rodinná situácia ešte zhorší.

Ako terénna sociálna pracovníčka vidím, že dieťa behá nahé. Ale nie je možné aby som každý prípad nahlasovala na kuratelu. Takže často ohlásim bola tam nejaká rodina, bol tam problém, ale ťažko je dokázať, zanedbávanie školskej dochádzky. Potom je správne konanie na obci. My sme si teraz mysleli, že dieťa chodí do školy a nebola to pravda. A rodičia to vedeli, že dieťa je doma. Len to dokážte. V tomto by som videla skôr problém, v dokazovaní. Keď pracujem v teréne, dieťa je zanedbávané, týrané. A teraz vystaviť tú rodinu, ktorá rieši aj iné problémy tejto konfrontácií a do toho tam ešte bude chodiť kurátorka. Je to aj nálepkovanie, že už prišla kurátorka, už musí zobrať dieťa.

(komunitná terénna sociálna pracovníčka)

1.10. ZBER ANAMNESTICKÝCH ÚDAJOV, SOCIÁLNA DEPISTÁŽ, STRATÉGIE RIEŠENIA

Podľa sociálnej sestry s celoživotnou skúsenosťou s vyhľadávaním týraných detí je pri ich nachádzaní dôležitých niekoľko okolností: poctivý zber všetkých anamnestických údajov, vytváranie sociálnej depistáže, komplexné vyhodnotenie funkčnosti a kvality rodinného prostredia a správne rozhodnutie o sociálnej stratégii, ktorá čo najmenej poškodí dieťa v následných opatreniach. Ide o na seba naväzujúce kroky, ktorých zmyslom je zohľadniť a zabezpečiť potreby dieťaťa, ochrániť ho pred ďalšími násilným prejavmi, vyhodnotiť jeho možnosti do budúcnosti a vytvoriť čo najlepšiu životnú perspektívu. Dobrá prax sociálnej stratégie súvisí s postupmi zabránenia umiestniť dieťaťa do detského domova a jeho izolácie od agresora počas úpravy rodinného prostredia do stavu, v ktorom sa násilie nebude opakovať. Je výsledkom rozhodnutí vyplývajúcich z analýzy anamnestických údajov, rodinného prostredia, z ktorého dieťa pochádza. Vyžaduje si hlbšie poznať celkovú rodinnú a zdravotnú situáciu dieťaťa.

Pracovito, poctivo robíť zber anamnestických údajov - písomnou, osobnou, sociálnou depistážou. Robíť anamnézu o cudzom živote, osude, o zmýšľaní. Komplexne uvažovať nad ohodnotením funkčnosti a kvality rodinného prostredia. A keď je tá rodina v riziku, a hlavne to dieťa, tak nájsť cestu ako z toho von. Keď mi pri zbere anamnestických údajov na 70 % prevládalo, že je to zlé, že je dieťa v kríze, na mnohých deťoch bolo už dokonané, už sa dalo len hasiť. Jeden rok som 7 detí vylovila z terénu tak, že sa nedalo inak, len represívne - to je vtedy, keď dôjde k takej závažnej ujme na zdraví, ktorá je spoločensky neakceptovateľná. Profesionáli nevedia robíť prieniky do cudzích životov. Násilie sa deje v intimite, v súkromí ľudského života.

(sociálna sestra)

2. DRUHÝ TEMATICKÝ OKRUH – INTERVENČIA, SPOLUPRÁCA A KOORDINÁCIA

Druhý tematický okruh sa zaoberá problematikou riešenia už zistených a nahlásených podnetov. V praxi sa vyskytujú nehody ohľadom toho, akým spôsobom sa s podnetmi pracuje, ako funguje spolupráca, a ako sa riešia podozrenia v rámci vzájomnej kooperácie. Koordinácia riešení obsahuje celý rad prekážok a bariér, ktoré zabraňujú nachádzaniu rýchlych a efektívnych riešení. Škola, obec, pediatri, sociálnoprávna ochrana, rodičia a ďalší aktéri nemajú medzi sebou navzájom najlepšie skúsenosti. Vzájomná koordinácia je ale dôležitá, aby sa zamedzilo alebo znížilo riziko retraumatizácie dieťaťa na minimum. Problematická spolupráca pri vyhodnocovaní podnetov a následných intervenciách má najrôznejšie príčiny. Tie najhlavnejšie, ktoré zo skupinových diskusií vyvstali, sú uvedené v druhej hlavnej tematickej časti.

2.1. NEJASNÉ KOMPETENCIE PRI SPOLUPRÁCI

Jednou z bariér je nejasné vymedzenie kompetencií vzájomnej spolupráce. Zákonné normy popisujú právomoci, ktoré pri výskyte násilia páchanom na deťoch, prislúchajú školám, lekárom a sociálnoprávnej ochrane. Normy nie sú jednotlivým aktérom dostatočne známe, v praxi sa nevyužívajú alebo sú nejednoznačné. Ako uvádza zástupkyňa mestskej časti, pri koordinácii chýbajú poznatky o kompetenciách, ktoré by definovali efektívnu spoluprácu, neexistuje dostatočne rýchla výmena informácií. Postupy a kroky nie sú jasne definované, nemáme skúsenosti s efektívnou praxou zo zahraničia. Kompetencie sa prelínajú, pričom zo zákona nemusí byť celkom jasné, ako sa pri koordinovanom postupe zachovať. Podľa vyjadrení zástupcu Národného koordinačného strediska na ochranu detí pred násilím, na základe mapovania strediska ohľadom kompetencií v jednotlivých rezortoch sa ukázalo, že by sa tieto normy dali sprehľadniť do podoby, ktorá by jasne vymedzovala zodpovednosti a kompetencie u každej zo zúčastnených strán tak, aby sa celý systém sfunkčnil a prispel k lepšej efektívnosti.

Prešli sme všetky interné usmernenia, normy, nariadenia prezidentov policajného zboru a dali sme ich dohromady. Vyšlo nám, že by sa to dalo dať do jedného metodického usmernenia, kde by každý vedel, čo má robiť.

(zástupca Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia páchanom na deťoch)

Ja si myslím, že dve podstatné veci sú: chýba spolupráca, vymedzenie kompetencií jednotlivých aktérov spolupráce, jednotné a záväzné postupy a dostatok informácií. My si to ani neuvedomujeme ako málo vieme o týchto veciach, a ako málo čerpáme zo skúseností štátov, kde sa táto problematika už riešila. Naše hranice sa prelínajú, zbíhajú sa. A často je to o tom., že urobme si brainstorming a použijeme sedliacky rozum. Lebo zákon nám na to jasne neodpovie. Ani naši právnici nám nevedia odpovedať čo môžem, čo nemôžem, keď chcem požiadať o spoluprácu políciu. Takže niektoré veci, ktorých sa tak bojíme, nie sú neprekonateľné, len o nich treba viacej vedieť a tie postupy by každému z nás veľmi pomohli.

(zástupkyňa mestskej časti)

Hovoríme teraz o dvoch veciach. Jedna je legislatíva a druhá je vzájomná nedôvera medzirezortná, neochota, ktorá niekedy, neviem z čoho vychádza. Ja môžem mať tisíc zákonov, pokiaľ si druhá strana jednoducho povie nie, tak ja sa nikam nedostanem.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Skúsenosti aktérov poukazujú na nejasnosť kompetencií aj pri zisťovaní informácií o dieťati. Podľa vyjadrení polície sa na každom okresnom riaditeľstve nachádza policajt, ktorý by mal túto problematiku riešiť. V prípade kooperácie sa ale môže vyskytnúť prípad, kedy nie je jasné, aké typy informácií majú jednotlivé orgány zabezpečovať. Môže sa preto stať, že odbory sociálnoprávnej ochrany zbierajú informácie, o ktorých sú presvedčené, že by ich mala zaobstarat' polícia a naopak. Výpovede o praxi ukazujú na rôznu koordináciu postupov a vzájomnej spolupráce týkajúcej sa šetrenia v škole, u lekára. Zaznamenali sme aj skúsenosti, kedy psychologička na žiadosť oddelenia sociálnoprávnej ochrany nevykonala vyšetrenie dieťaťa u ktorého bolo podozrenie zo sexuálneho zneužívania a prerušila ďalšiu spoluprácu.

Mala som prípad, že policajti mali ísť do školy, šetriť k lekárovi, ale niektorí nám to vrátia naspäť s dôvodmi: vykonajte šetrenie u lekára, vykonajte šetrenie v škole. Načo som potom podnet poslala na políciu? Keď niečo zistím, tak polícia čaká, kým my im dáme správy zo školy, od lekára plus vykonanie pohovoru s dieťaťom. Niektorý policajt mi povie, ja si to všetko zabezpečím sám. Druhý si povie, ja požiadam o spoluprácu a budem to mať rýchlejšie pričom nič iné neurobím.

(pracovník sociálnoprávnej ochrany)

Čerstvo čo riešime, je podnet na podozrenie zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. Tak sme odkázali vyšetrovateľa na to, že s tým dieťaťom pracovala už klinická psychologička, čo by bol ďalší zdroj o dieťati, tak konkrétne táto psychologička odmietla ďalšiu spoluprácu.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

2.2. NEVYUŽÍVANIE MOŽNOSTI KOORDINÁCIE SOCIÁLNOPRÁVNOU OCHRANOU

V praxi sa môžu vyskytnúť aj situácie, kedy samotné oddelenia sociálnoprávnej ochrany nemusia poznať zákonné možnosti, ktoré majú pri riešení ochrany detí k dispozícii. V zákone o sociálnoprávnej ochrane sú opísané a definované právne nástroje, ktoré sa dajú využiť na ochranu dieťaťa v rámci koordinácie opatrení SPODaSK. S týmito ale nemusia byť oddelenia sociálnoprávnej ochrany vždy dostatočne oboznámené. V praxi môže chýbať ich reálne využívanie a dlhodobá aplikačná prax. Znamená to, že právne nástroje, ktoré umožňujú konať sú vytvorené, nemusia sa ale dostatočne využívať vtedy, keď to vyžaduje aktuálna situácia.

Hovoríme, že u nás nie je v zásade problém legislatíva, lebo Zákon o sociálnoprávnej ochrane to rieši. Tam je jednoznačne napísaná úloha koordinácie zo strany oddelenia SPO. Keď sme na jednej z našich sieťovacích akcií toto riešili a oznámili to ÚPSVaR-u, tak ony prvýkrát počuli, že v zákone takáto kompetencia existuje. Inými slovami, ak je to raz v zákone napísané, malo by sa to aj dodržiavať. Čiže vidíme, ako je niekedy legislatíva možno aj dobre nastavená, ale formálna.

(zástupca MVO)

2.3. SELEKTÍVNE INFORMOVANIE KURATELY PEDIATROM

Bariéra pri spolupráci sociálnoprávnej ochrany s pediatrami, sa týkala dvoch okruhov. Prvý obsahoval dlho trvajúcu odpoveď na vystavenie správy o dieťati zo strany pediatra, pri prípade dieťaťa s tragickým koncom. Druhý sa týkal neochoty pediatrov vystavovať potvrdenia o zdravotnom stave detí v súvislosti s podozreniami na týranie alebo zlé zaobchádzanie smerom ku kuratele. Na jednej strane sa môže stať, že lekár sociálnej pracovníčke neoficiálne v telefonickom rozhovore povie svoje podozrenia. Na druhej strane ale môžu vzniknúť problémy, ak má byť lekárska správa súčasťou ofi-

ciálneho neanonymného šetrenia. Podľa skúseností sociálnej pracovníčky, lekári môžu selektovať informácie, komu čo povedia. Ak lekár komunikuje so sociálnym odborom, môže mať tendenciu odmietat' podať informácie, pretože sociálny odbor nemusí považovať za dostatočne kompetentný. K polícii ale môže postupovať inak, pretože polícia je v porovnaní so sociálnym odborom represívny orgán. V prípade výskytu závažných prípadov by podľa slov sociálnych pracovníkov pomohol neanonymne nahlásený podnet, pri ktorého riešení by sa následne mohli oprieť o svedectvo konkrétneho pediatra, učiteľa, človeka z blízkeho okolia dieťaťa.

Ja mám v obvode pani doktorku, od ktorej druhý rok čakám správu o dieťati. Bola som za ňou dvakrát osobne. Do dnešného dňa mám vrátené návratky, nevyzdvihnuté obálky. A bol to tak závažný prípad, o ktorom aj prokuratúra vie, kde dieťaťko zomrelo. Pretože keď policajti urobili „bubu“, tak dieťa dali operovať. Bohužiaľ neskoro. Takže to nie je o nás a o našej práci. My máme učiteľov, ktorí zavolajú. Hovorím pani učiteľka, poprosím písomne. „No viete, ale ja by som nerada do toho vstupovala“. Česť všetkým čestným ľuďom, ktorí vidia, že sa niečo deje, ohlásia to a neboja sa za to postaviť. A takých je skutočne veľa málo.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

Aj policajt má určitý rešpekt pred ďalšími subjektmi, pred lekárom alebo riaditeľom školy. Mne lekár do telefónu povie úplne všetko. Ale na papier mi to nedá, bohužiaľ. Lekár mi aj povie, že na papier vám to nedám. Koľkokrát som sa s tým stretla. Ale polícii toto nepovie. My sme len nejaká sociálka, bohužiaľ sme tak prezentovaní.

(pracovník sociálnoprávnej ochrany)

2.4. SPOLUPRÁCA S PRACOVNÍKMI OKRESNEJ POLÍCIE

Do pozornosti sa tiež dostali skúsenosti z výmeny informácií medzi políciou a oddeleniami sociálnoprávnej ochrany. Poukazovali na vzájomnú komunikáciu, ktorá naznačovala, že pri riešení podnetov nemusia navzájom o sebe jednotlivé profesie vôbec vedieť. Zástupkyňa polície informovala o okresných riaditeľstvách policajného zboru, ktoré majú pre túto problematiku vyčlenených svojich ľudí, zaoberajúcich sa násilím páchaným na deťoch a mládeži. Jej vyjadrenia naznačovali, že vzájomná kooperácia neexistuje.

Ja by som chcela vedieť, že koľko pracovníkov sociálnoprávnej ochrany alebo sociálnej kurately vie o tom, že na každom okresnom riaditeľstve policajného zboru existuje kriminalista, ktorý je vyčlenený na problematiku mravnostnej trestnej činnosti a trestnej činnosti páchanej na mládeži.

(zástupkyňa polície)

2.5. PRAVIDLÁ PRI ROZHOVORE S DIEŤAŤOM A VÝPOVEĎ DIEŤAŤA

Podľa pracovníka sociálnoprávnej ochrany, pravidlá, postupu pri rozhovore s dieťaťom, nie sú ujasnené. Z výpovede vyplýva, že ak polícia požiada o pohovor, nemusí byť na oddelení pripravený kompetentný odborník, ktorý by takýto pohovor zabezpečil. Rozhovor preto môže robiť v zastúpení sociálna pracovníčka, ktorá ale nie je primárne klinickým psychológom, ani súdnym znalcom a nemusí mať ani dostatočné znalosti o pravidlách jeho priebehu. Pohovor s dieťaťom je jedným z hlavných dôkazov, ktorý má v prípade naplnenia skutkovej podstaty trestného činu slúžiť ako dôkaz v súdnom konaní. Pri jeho výkone sú preto dôležité vysoké kompetencie a potreba školeného odborníka s praxou. Rovnako ako nastavenie neustranných a objektívnych pravidiel.

Nás polícia spätne požiada, aby sme vykonali pohovor s dieťaťom. Niekedy požadujú psychodiagnostiku, či sa niečo v rodine deje alebo nie. Ja nie som ani súdny znalec, ani detský klinický psychológ. Pracujem tiež v poradenstve, takže keď mi dieťa povie, že o nejakých veciach rozprávať nevie, že sa prezradí možno nejaká situácia často z nejakého jedného, dvoch pohovorov, ja sa k tomu dieťaťu dostatočne nedostanem. Musím povedať, aby som bola transparentná, že toto sú oblasti, ktoré nie sú vyjasnené. (...)

(pracovník sociálnoprávnej ochrany)

Pri riešení podozrení z násilia na deťoch sa môžu vyskytnúť krivé obvinenia, ktoré súvisia s rozvodom rodičov, bojom o dieťa, peniaze a majetok. Aby sa podozrenia prešetrili, je nutné vytvoriť priestor pre prácu psychológa, ktorý sa s dieťaťom stretáva za účelom overenia výpovedí zo strany dospelých. Podľa skúseností sociálnej sestry, venujúcej sa týraným deťom, sa tieto možnosti využívajú málokedy. Tým, že v sociálnoprávnej ochrane existuje problematická organizácia práce, nejasné rozdelenie zodpovednosti za konkrétne aktivity, systém môže vytvárať priestor pre nekonanie a overenie skutku sa odsúva. Ide zároveň o otázku presných postupov a nastavenia pravidiel pri práci s dieťaťom, u ktorého je podozrenie že bolo vystavené závažným formám násilia.

Málokedy sa pýtajú dieťaťa. Vždy ide o mesiace. „Toto je vážne obvinenie, počkajte, kým sa situácia stabilizuje“: toto povie sociálka, pri 2-3ročnom dieťati. V 305 sú rôzne nástroje, keď musím takémuto problému čeliť. Rada sa pozerám na prípady, že ja nie som „bububu“ ale skúsme premýšľať tak, že vo chvíli, keď sme podozriví, tak to môže byť hra o peniaze, budeme sa stretávať v prítomnosti psychológa, v rámci priorit na úrade. Ak sa do toho niekto nevloží, prichádza veľký priestor na apatiu úradov. Málokedy je to dané ako systém.

(sociálna poradkyňa)

Kľúčovou okolnosťou pri registrovaní podnetu je byť oboznámený so špecifikami výpovede dieťaťa. Podľa vysokoškolskej pedagogičky špecializujúcej sa na problematiku sexuálneho zneužívania, výpoveď detských obetí býva často inkohorentná, v značnej miere sa vyskytujú aj falošné popretia. Pre dosiahnutie čo najlepšej kvality výpovede je potrebné deťom vytvoriť adekvátne priestorové aj personálne podmienky pri výsluchu. V priebehu zisťovania je tiež dôležitá dôvera dieťaťa voči psychológovi a zistenie čo najväčšieho počtu súvislostí na jednom sedení. Opakovanie výpovedí môže spôsobiť retraumatizáciu dieťaťa.

Detské obete sexuálneho zneužívania často nepodávajú koherentnú výpoveď, napriek pravdivosti ich zneužitia. Sú dokonca schopné poprieť udalosti, o ktorých existujú dôkazy, že sa stali. Mnohé deti odvolávajú výpoveď lebo sú vystavené masívnemu tlaku rodiny, ktorá si želá, aby to (podozrenie) nebola pravda. Zahraníční experti konštatujú, že profesionáli nebudú zrejme nikdy schopní spoľahlivo identifikovať obete prostredníctvom vypočúvania.

(vysokoškolská pedagogička)

Z psychologického hľadiska je veľmi dôležité, aby dieťa neprechádzalo od odborníka k odborníkovi. Aby ho naozaj posúdil a priamo vypočul konkrétny klinický psychológ, ktorý je znalcom. Dôležité je aby sa to natáčalo aby nemuseli vypovedať niekoľkokrát aby nedošlo k retraumatizácii.

(sociálna poradkyňa)

Základnou okolnosťou pre zvýšenie dôveryhodnosti výpovede dieťaťa o jeho skúsenosti s násilím zo strany rodiča je pri výpovedí vylúčiť prítomnosť zákonného zástupcu, ktorý sa násilia dopúšťa. Podľa skúseností sociálnej sestry je ale prax rozporuplná - rozhovor môže byť robený v kontexte, ktorý mu dostatočne nevychádza v ústrety a nezohľadňuje jeho traumatické skúsenosti. V takýchto prípadoch dochádza k sekundárnej viktimizácii dieťaťa. Najmä v krízových strediskách už ale existuje také organizačné zabezpečenie a spôsoby práce, ktoré detské potreby zohľadňujú, a sú

k dieťaťu maximálne ohľaduplné (skrytá kamera, hranie s bábikami ako nástroj odhalenia sexuálneho zneužívania namiesto kladená sugestívnych otázok a pod.).

Pri rozhovore s dieťaťom nemohol byť prítomný zákonný zástupca. Najmä keď sa jednalo o incesty a pseudoincesty. Vtedy som pri výsluchoch zvykla byť. Niektoré deti, ktoré mohli vypovedať na diktafón, tak to som dovolila. Ale keď na trojročných išli s diktafónom, tak to nie. A vôbec mi sem neposielajte muža ale nech sa na Vašom oddelení nájde citlivá žena, ktorá bude vedieť, za aký koniec to má t'ahať. Sama som sa vzbúri-la a vždy som sa postavila do role zákonného zástupcu, ochrancu dieťaťa. Najlepšie sú skryté kamery. Keď ste boli v Žiline v Náruči, oni už majú kabínky so spätnými zrkadlami, kde psychológ skúma hravou formou dieťa pomocou bábik. Pri neexistujúcej detskej sexualite, len na bábikách vie dieťa ukázať, že čo sa mu deje, lebo to ešte nevie ani pomenovať. A na tomto robiť - nafilmovať, kamerovať a neopakovať do nemoty otázkami „A robil ti toto?“, lebo to sú sugestívne otázky. Dieťa nemá ešte rozvinutú sexualitu, nemá na to výrazy ani prostriedky, ktorými to vie vyjadriť.

(sociálna sestra)

2.6. SÚDNOZNALECKÉ POSUDKY

Pri dokazovaní sexuálneho zneužívania zohrávajú významnú rolu súdnoznalecké posudky. Podľa výpovede vysokoškolskej pedagogičky, zaoberajúcou sa sexuálnym zneužívaním problémom však je, že znalec, ktorý nie je v tejto špecifickej problematike dostatočne erudovaný, nemusí pri klinickom vyšetrení dieťaťa použiť správnu metodológiu. Okrem toho veľká časť detí, ktoré sa reálne stali obeťami sexuálneho zneužívania, nemusí vykazovať zreteľné symptómy traumy. Môže sa teda stať, že klinické vyšetrenie nepotvrdí, že dieťa bolo zneužitá a orgány činné v trestnom konaní na základe záverov znaleckého posudku (ktorý spravidla automaticky akceptujú) zastavia trestné stíhanie. Následne orgán sociálnoprávnej ochrany vyhodnotí situáciu tak, akoby dieťa nebolo ohrozené a nepodniká žiadne kroky na jeho ochranu, dokonca ani vtedy, ak znalecký posudok vyказuje vady. Neexistuje kontrolný mechanizmus, ktorý by napriek nepreukázaniu CAN (pri klinickom vyšetrení) zabezpečoval ďalšie sledovanie dieťaťa za účelom prevencie CAN, alebo prípadného dodatočného potvrdenia pôvodného podozrenia. Pri tvorbe súdnoznaleckých posudkov nestačí vysokoškolské vzdelanie v príslušnom odbore, ale je nutná prax i ďalšia špecializácia. Účastníci mali na mysli napr. potrebu ďalšej kvalifikácie, vykazovania odbornej publikačnej činnosti, vystupovania na medzinárodne uznávaných konferenciách. Podľa ich slov, v súčasnom systéme neexistuje záruka, že násilie na dieťa - a špecificky sexuálne násilie, bude odborne vyšetrené a identifikované.

Je otázne nakoľko primerane sú súdni znalci u nás vedomostne vybavení k tomu, aby takéto prípady posudzovali. V členení zoznamu súdnych znalcov, ktorý vedie Ministerstvo spravodlivosti, neexistuje špecializácia na sexuálne zneužívanie a ani v aplikačnej praxi sa nijako nezisťuje, či sa zvolený znalec venuje tejto problematike špecifickejšie. Súčasnú členenie zoznamu znalcov nedáva záruku, že znalec, ktorého súd alebo vyšetrovatelia poveria, disponuje poznatkami, ktoré zodpovedajú aktuálnemu stavu poznania tejto problematiky. V USA sú nároky na znalca odlišné – musí napr. dokladovať s koľkými obeťami ročne pracuje, musí mať relevantnú publikačnú, výskumnú a prednáškovú činnosť, mal by byť členom profesijného združenia, ktoré sa zaoberá štúdiom danej problematiky.

(vysokoškolská pedagogička)

Nestačí, ak má absolvovanú psychiatriu pre deti a dospelých, ale je nutná aj špecializácia na sexuálne zneužívanie. Málokde sa vie, že 50% detí so sexuálnym zneužívaním je úplne bezpríznakových. Nemajú žiadne príznaky, ktoré sa udávajú v učebniciach. A keď nemá príznaky, tak napíšu, že nie je sexuálne zneužívané, i keď to nemusí byť vôbec pravda.

(zástupca ministerstva spravodlivosti)

Účastníci skupinových stretnutí reflektovali aj obsah a kvalitu súdnych posudkov. Podľa odborníkov príznaky sexuálneho zneužívania nemusia byť evidentné, čo však ešte neznamená, že k sexuálnemu zneužívaniu neprišlo. Podľa skúseností účastníkov skupinových diskusií súdnoznalecký posudok možno vypracovať podľa vopred nadefinovaných vzorov, ktoré sa „kopírujú“, spoločne s nedostatočnými alebo nejednoznačnými závermi. Niektorí poručenský sudcovia majú svojich znalcov, s ktorými majú dobré skúsenosti. Na druhej strane sa ale potom zvyšuje doba, za ktorý sa súdnoznalecký posudok zhotoví, čo následne ohrozuje dieťa. Niektoré z nich neobsahujú jednoznačné ani pravdepodobnostné závery a nechávajú veľký priestor na subjektívne rozhodnutie sudcu. Ak súdny znalec vylúči trestnoprávnu rovinu, nie sú využívané opravné prostriedky, ktoré by naďalej obhajovali pozíciu dieťaťa. Podľa výpovede vysokoškolskej pedagogičky, zaoberajúcou sa sexuálnym zneužívaním, sa takto zvyšuje pravdepodobnosť, že potenciálny páchatel' nebude odhalený. O to viac, že súdne dokazovanie sexuálneho zneužívania musí počítať aj s dôsledkami, ktoré v prípade sexuálnej traumy nemusia byť viditeľné a dieťa nemusí mať žiadne zdravotné ani psychické príznaky. V inom prípade, keď psychológ zisťuje syndróm CAN a ten sa nepotvrdí, dieťa sa ďalej nesleduje. Nie je kontrolný mechanizmus, ktorý by napriek nepreukázaniu vytváral pravidlo a tlak na opakované sedenia za účelom prevencie, či dodatočné potvrdenie alebo vyvrátenie podozrenia páchania násillia na dieťaťi.

Každý poručenský sudca má z praxe vytipovaných troch, štyroch znalcov, ktorí to vedia robiť. Tí napíšu kvalitný posudok. A potom je v zozname 24 takých, ktorých obidete. Radšej si počkáte rok na kvalitný posudok, ako by ste ho mali dať vypracovať niekomu, kto to urobí za dva mesiace.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Moja klientka, malá 4 ročná, bola u súdnej znalkyne, nemenovanej, a tá pani hovorila matke, že kl'udne ju tu nechajte, nech plače a hádže sa. Pozrite, koľko tu mám škrabancov po stene. Keď mi deti plačú, tak ich tu zamknem, a môžu si robiť, čo chcú. Tak akú má potom výpovednú hodnotu takýto posudok? Posudok ale napíše na 70 strán. Má dobrý vzor.

(účastník fokusovej skupiny)

Keď sa stretávame so súdnoznaleckými posudkami, tak mnohé sú veľmi alibisticky napísané. Tí súdni znalci sa nevyjadria jednoznačne a záverečná veta často znie: „Nechávam to na rozhodnutí súdu.“ Ale sudkyňa predsa nie je psychologička.

(účastník fokusovej skupiny)

Do celkovej kvality a samotného obsahu súdnych posudkov môžu zasahovať aj finančné motívy. Niektoré skúsenosti súdnych znalkyň s vyšetrovateľov naznačujú, že polícia môže mať záujem na čo najnižšej cene posudku aj za cenu zníženia jeho kvality. V prípade, že súdna znalkyňa trvá na úhrade za prácu, ktorú vykonala, táto sa môže v budúcnosti stretnúť s tým, že ju vyšetrovatelia neoslovia a dajú vypracovať súdnoznalecký posudok inému súdnemu znalcovi. Ten ho môže urobiť lacnejšie na úkor jeho kvality.

Jedna skúsená súdna znalkyňa v odbore klinická psychológia mi popisovala opakovanú skúsenosť s tým, že vyšetrovatelia jej vracajú späť predložené vyúčtovanie za vypracovaný znalecký posudok a žiadajú, aby cenu znížila zoškrtaním niektorých položiek. Ona sa tejto požiadavke bráni argumentujúc tým, že zodpovedné klinické posúdenie osôb vyžaduje viac než jednorázové stretnutie, a že vyúčtované hodiny reálne odpracovala. Vyšetrovatelia však trvajú na svojom a argumentujú jej tým, že iní znalci sú schopní vypracovať obdobný posudok za polovičnú cenu. Zdá sa, že kvalita ide na úrok kvantity. Mnohí takíto „lacní“ znalci mávajú aj viac než sto posudkov ročne.

(vysokoškolská pedagogička)

2.7. PROBLEMATIKA ZASTUPOVANIA DIEŤAŤA NA SÚDE SOCIÁLNYM PRACOVNÍKOM

Podľa vyjadrení sociálnej poradkyne sociálni pracovníci sa na súdoch nachádzajú v ťažkej pozícii a pri obhajobe záujmov dieťaťa v súdnom konaní nie sú podľa nej využívané všetky možnosti, ktoré by si situácia vyžadovala – najmä z dôvodu, že okolnosti a rodinné pozadie samotného dieťaťa málo poznajú. Nemusí sa to týkať iba násilia, ale aj najrôznejších problémov, ktoré rieši agenda sociálnoprávnej ochrany.

Bojujem za práva klienta. Toto sociálne pracovníčky nerobia Robia rozhodcov medzi rozhádanými rodičmi, diskutujú so sudcom ako má rozhodnúť, nerobia zástupcu v súdnom konaní. Je to zdecimovaný systém, v ktorom sociálnym pracovníckam chýba sebavedomie. Preto keď nerozhoduje podľa môjho klienta, budem mu to dávať na túcke, aby klient dostal to, čo má zo zákona dostať. Oni majú výbornú rolu, lebo môžu zastupovať dieťa. Prečo sa môžem rozprávať s dieťaťom päť krát do týždňa a oni sa rozprávajú s dieťaťom párkrát do roka?!

(sociálna poradkyňa)

Zo skúseností s prípadmi sexuálneho zneužívania detí, v trestnoprávných konaniach sa podľa vyjadrení vysokoškolskej pedagogičky, nedostatočne využívajú opravné prostriedky, ktoré by mali slúžiť na ďalšie hájenie záujmu dieťaťa. Ako už bolo spomenuté vyššie, z jej praxe sa ukazuje, že súdnoznalecké posudky sú často formálne, metodologicky nesprávne, a ich negatívne výsledky vôbec nemusia dokazovať, že dieťa si neprešlo traumou sexuálneho zneužívania. Rovnako upozorňuje na vysoký výskyt latencie sexuálneho zneužívania a absencie posttraumatických komplikácií detí, ktorí si sexuálnym zneužívaním prešli. Je preto podľa nej dôležité zabezpečiť, aby sa dieťa vnímalo ako obeť, aj keď súdny znalec konštatoval absenciu symptómov sexuálneho zneužitia alebo ak súd obviňeného oslobodil.

Sociálna pracovníčka alibisticky čaká, čo povie znalec a potom automaticky (bez akéhokoľvek hodnotenia) dôveruje záverom znalca. Ak závery znaleckého posudku pôvodné podozrenia nepotvrdzujú, a polícia zastaví trestné stíhanie, sociálna pracovníčka sa rigidne pridržiava princípu prezumpcie neviny. Dokonca aj vtedy keď dostáva podnety poukazujúce na to, že v trestnoprávnom procese došlo k vážnym pochybeniam, neunúva sa využiť v prospech dieťaťa opravné prostriedky. Orgán sociálnoprávnej ochrany tvrdí, že nemá právomoc spochybňovať rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní. Ale na čo sú potom opravné prostriedky? Kto má chrániť práva dieťaťa? Kde sa stráca princíp prezumpcie statusu obeť?

(vysokoškolská pedagogička)

Aj z tých málo prípadov, ktoré sú oznámené, je len časť objasnených. Pokiaľ sa na trestnoprávnej rovine sexuálne zneužívanie nepreukáže, nemalo by to znamenať, že princíp prezumpcie neviny (vo vzťahu k údajnému páchatel'ovi) povýšime nad princíp prezumpcie statusu obeť. To, že nemáme dostatok dôkazov, že sa skutok stal, nás neopravňuje vnímať údajnú obeť tak, akoby si vymýšľala a odoprieť jej právo na ochranu. Trestnoprávne a civilnoprávne konanie sú často na seba vzájomne naviazané, ale je tu problém nedostatočnosti poznatkov a predpojatosti na X spôsobov. Obrovské percento detí napr. nemá posttraumatickú stresovú poruchu ako dôsledok sexuálneho zneužívania. Ak znalec skonštatuje, že dieťa netrpí symptómami traumy, neznamená to, že traumou s istotou nezažilo.

(vysokoškolská pedagogička)

2.8. KOOPERÁCIA S PEDIATRAMI

Ak sa násilie na dieťaťi začína riešiť aj na trestnoprávnej rovine, policajti považujú za dôležité, aby sa mohli čo najrýchlejšie dostať k spisovej dokumentácii dieťaťa. Pri kooperácii s pediatrami to býva problém, pretože nie je možné získať zdravotnícky záznam z dôvodu zákonného obmedzenia. To hovorí, že ho je možné poskytnúť iba so súhlasom rodiča. Môže sa tak k nemu dostať iba súdny znalec. V prípade hospitalizovaných detí v nemocniciach to môže spôsobovať komplikácie z dôvodu rýchleho rozhodnutia v súvislosti s osobami obmedzenými na verejnej slobode. Podľa vyjadrení zástupkyne Ministerstva spravodlivosti je chybou, že pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti nie je zahrnutý orgán činný v trestnom konaní.

Ak potrebujeme začať trestné stíhanie, potrebujem informácie zo zdravotnej dokumentácie. To je veľký problém. (-nič vám nedajú-). Máme dieťa, ktoré je hospitalizované. (-ale však to je povinnosť, každý vám musí dať -) (-nie, nedá-). V Zákone o poskytovaní zdravotnej starostlivosti bohužiaľ nie je vôbec zahrnutý orgán činný v trestnom konaní. To znamená, že len znalec, ktorý bol vybraný až po začatí konania sa k zdravotnej dokumentácii môže dostať. A to je strašne veľká kolízia, nakoľko máme podozrivých rodičov a len vlastne zákonný zástupca vám môže dať súhlas. Naposledy to boli doslova boje s celou nemocnicou. To je o čase. My máme osoby obmedzené na verejnej slobode. A tam ide o hodiny.

(zástupkyňa ministerstva spravodlivosti)

Podľa vyjadrení zástupkyne policajného zboru existujú tlačivá, ktoré umožňujú zhodnotiť intenzitu útoku. Na ich základe možno posúdiť, či ide o nedorozumenie, výmysel, priestupok, alebo je to už voči dieťaťu tak spoločensky nebezpečné konanie, že sa má riešiť na trestnoprávnej rovine. Pediatri odmietajú sudcom poskytovať informácie, pretože aj v prípadoch podozrení z násillia sa odvolávajú na lekárske tajomstvo. Tieto údaje možno potom získať už iba od zákonného zástupcu, ktorý v prípade, že je sám podozrivý, odmieta tento súhlas poskytnúť.

My máme oficiálne tlačivá, ktoré sa používajú nielen pri takýchto trestných činoch, ale aj pri ublížení na zdraví, ktoré sa netýka dieťaťa. Máme tam kolónky, kde stačí aby sme posúdili intenzitu útoku. Či to bude priestupok alebo ideme do trestného konania. Toto by sme vedeli lekárovi predložiť. On to vyplní, dá tam svoju pečiatku, podpis a už vieme ísť ďalej. Tohto sa ale boja. Neposkytnú to z dôvodu lekárskeho tajomstva. Tu ide o maloleté dieťa. To znamená, že zákonný zástupca dáva súhlas na to, aby sme my mohli nazrieť do zdravotnej dokumentácie. Ale nakoľko je podozrivý zákonný zástupca, tak predpokladám, že súhlas mne alebo lekárom nedá. To znamená, že to dieťa nie je nijako chránené.

(zástupkyňa policajného zboru)

Na druhej strane, existujú aj opačné skúsenosti, keď spolupráca s pediatrami je bezproblémová. V týchto prípadoch pediater sám vyvíja iniciatívu a upozorňuje na zanedbanie starostlivosti, tak ako mu to vyplýva zo zákona. Existuje však aj iný typ situácie, kedy dieťa nie je hospitalizované v nemocnici, ale prišlo s rodičom na lekársku prehliadku. V súdnej praxi, podobne ako tomu bolo v prípade pediatrov, bol považovaný za efektívny prístup, aby sa nestriedali sudcovia pri riešení podozrení z násillia. Zlepšilo by to vedomosti sudcu o situácii dieťaťa a prispelo k skvalitneniu súdnych rozhodnutí.

Ja mám veľmi dobrú prax. Dokonca mi lekár sám oznámi, že má podozrenie, že je tam zanedbaná starostlivosť, aj napíše z dôvodu alkoholizmu matky, alebo, že zdá sa jej, že matka požíva alkohol. To je všetko o ľuďoch. To neupraví žiadny zákon, ani postupy. Proste je to o človeku. Lebo jedného dotazujete päťkrát a jednoducho vás odignoruje, lebo ste len zo sociálky. Druhý doktor pošle sám od seba, lebo vidí a zdá sa mu, že to nie je v poriadku, tak nám to dá na prešetrenie.

(sociálna pracovníčka)

2.9. NEPOCHOPENIE OPATRENÍ SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY ŠKOLOU

Pri riešení situácie detí, vnímaných ako problémových v školskom prostredí, sa sociálne pracovníčky stretávajú s nepochopením toho, čo opatrenia sociálnoprávnej ochrany znamenajú. Očakávajú, aby pedagógovia na školách a výchovní poradcovia dokázali riešiť prípady problémových detí, a aby sa na odbor sociálnoprávnej ochrany dostávali už iba deti, ktorých problémy sú tak vypuklé, že svedčia o závažných poruchách správania alebo dôsledkoch, odkazujúcich na patologické rodinné prostredie, ktoré ohrozuje samotné dieťa.

My sme očakávali kooperáciu zo škôl v tom zmysle, že keď si škola vyčerpá svoje možnosti, že možno nastúpi kurátor. Oni by ale očakávali, že ich zbavíme dieťaťa. Ale my nie sme tí, ktorí chceme zatvárať deti do reedukačných centier. Toto sa často od nás očakáva. Na druhú stranu, v médiách sa prezentuje verejná ochrankyňa práv, ktorá si robila prieskum práve v reedukačných zariadeniach, že tam nie sú dobré podmienky, a že sú tam neoprávnené deti umiestňované. Trošku je paradoxom to, že rodičia nás tlačia, že zoberte nám naše dieťa do reedukačného zariadenia. My sa snažíme s tou rodinou pracovať v rámci poradenstva, v rámci referátu vieme odporučiť špecialistov, klinických psychológov. Možno preto nenaplníme očakávania škôl. Od pedagógov očakávame, že si poradia s problémovým správaním dieťaťa. Máme krízové sedenia, aby sme vedeli, ako to ídeme robiť, ako postupovať aby sa nám to celé podarilo.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

2.10. SPOLUPRÁCA ŠKOLY S PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKOU PORADŇOU

Skúsenosti pracovníkov jednotlivých profesií pri riešení násilia sú rôzne. Rovnako aj vzťahy medzi jednotlivými aktérmi. Každý vidí problém svojou optikou, ktorá je odlišná od videnia ostatných profesií. Podľa vyjadrení zástupcu školstva, chýba pri kooperácii odozva od sociálnoprávnej ochrany ako aj pedagogicko-psychologických poradní. Naopak, skúsenosti s políciou sú podľa neho lepšie. Priestor na zlepšenie videl vo väčšej otvorenosti pedagogicko-psychologických poradní a v poskytovaní ich programov priamo na školách.

Jednoznačne najslabší článok bola sociálka – slabá až žiadna odozva, nezujem, fluktuácia. Na polícii som mal celkom dobrú spoluprácu. Žiaľ, veľmi zlú spoluprácu som mal s poradňou pedagogicko-psychologického poradenstva – za tie roky pomohla veľmi málo a skôr nespolupracovala. Neposkytovala informácie, hoci sme boli často v kontakte, naťahovala čas pri správach, písala siahodlhé diagnostické správy aj polroka, zatiaľ čo ja som potreboval len papier, aby dieťa mohlo byť integrované a dostalo sa mu pomoci, ktorú potrebuje. A nie tri staronové správy, kde väčšina textu bola iba CTRL+C. Poradňa realizuje množstvo neefektívnych programov. Navrhoval som im, aby pracovali na školách, robili skupiny, terapiu, prevenciu. Oni centralizujú činnosť do svojej budovy, kde deti neprídu, aktuálne majú poloprázdne priestory.

(učiteľ)

2.11. ORGANIZÁCIA PRÁCE SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY

Podozrenie z týrania a zanedbávania detí môže „zapadnúť“ alebo byť riešené pomaly aj z dôvodu povahy deľby práce na oddeleniach sociálnoprávnej ochrany. Podľa vyjadrení sociálnej sestry s praxou, vyhľadávania týraných detí, v prípade tých z nich, ktoré sú hospitalizované v nemocnici, sociálnoprávna ochrana nemusí mať kapacity na zisťovanie anamnézy a dlhodobé sledovanie problematických disfunkčných rodín. V dôsledku pracovnej organizácie sociálnoprávnej ochrany, neexistuje systematická práca a pri jednom spise sa strieda niekoľko sociálnych pracovníkov. Na sociálny odbor sa nazerá, ako na jeden z najmenej dôležitých. Súvisí to s predošlými vyjadreniami, týkajúcimi sa personálnej vyťažnosti sociálnych pracovníkov a zahltenia sociálneho odboru najrôznejšími sťažnosťami, ktoré

vytvárajú záťaž na organizáciu práce a zamedzujú zlepšeniu pravidiel a postupov práce s rodinami nachádzajúcimi sa v kríze.

Problematika CAN syndrómu, je Pandorina skrinka. Do tej idú neradi aj profesionáli. Každý ruky preč, nevedia to preveriť, nemajú metódy práce, nepoznajú zber anamnestických údajov. Ja to môžem robiť písomne, telefonicky, zbierať údaje osobne. Metódy práce, to vám nikto neurčuje. Zo svojej pozície môžem zasahovať, len keď je ambulantne sledované dieťa, alebo keď je dieťa hospitalizované. Moja kolegyňa zo štátnej správy dlhodobo sleduje problematické disfunkčné a funkčné rodiny. Ale nejde to v sústavnom systéme, kde je prípadová práca. Vždy to majú rozdelené – ty zastupuješ na súde, ty pôjdeš do terénu. Ako to môže držať pokope, keď jeden sociálny pracovník nemá jednu prípadovú prácu, ale sa delia pritom piati? Sociálny odbor je siedme kolo u voza, majú úradné hodiny, pracovníčky sú tri - štyri, riešia problematickú klientelu, vyčíňajú-cich.

(sociálna sestra)

Pri riešení podnetov, poukazujúcich na násilie v rodinnom prostredí, za daného stavu organizačnej štruktúry a personálneho obsadenia, nie je možné sledovať všetky rodiny, kde prichádza k situáciám zanedbávania, záškoláctvu, násiliu. Ak je sociálnoprávna ochrana personálne poddimenzovaná, s rodinou systematicky nepracuje a nesleduje sa najnovší vývoj, môže v nej dôjsť k opätovnému zhoršeniu jej problémov. Pri súčasnej organizácii pracovnej náplne dochádza k situáciám, že za daného personálneho stavu sociálnoprávna ochrana akútne hasí iba najurgentnejšie prípady a nie je vytvorený priestor na primárnu alebo terciálnu prevenciu. Jeden z reflektovaných problémov sa týkal pracovnej agendy sociálnych pracovníkov. Môže sa stať, že sociálny pracovník zanechá agendu, ktorú dôverne pozná, a začne sa zaoberať iným spisom, čo môže byť následne na škodu samotnému klientovi. Zaoberanie sa konkrétnymi rodinami nevyplýva z poznania terénu, z dlhodobých väzieb na rodiny nachádzajúce sa v kríze, ale z abecedného poradia spisov. Zároveň sa môžu náhle zmeniť ďalšie pracovné okolnosti. Sociálna pracovníčka tak musí náhle vymeniť svoju agendu ktorou sa zaoberá, bez ohľadu na dôsledky, ktoré to má na kvalitu opatrení voči cieľovej skupine rodín spadajúcich do jej pracovnej náplne.

Problematiké je to dokázať. Psychické násilie a čiastočne aj zanedbávanie je naozaj anonymné a vyjde až po nejakom čase. Vždy vravíme, že je málo pracovníkov, veľa byrokracie. Ak sa na niečo sústredíme, tak to druhé unikne. Aj mesto vie, že ide o veľmi široké oblasti. Ak sú zanedbané rodiny, v jednej sa to zlepší a v inej to naopak vybehne. A možno, že práve v tej chvíli to tam nejako vykulminuje do situácie, ktorá sa udiala. A je to zas o tom, že je to anonymné, vo väčšom meste. Bohužiaľ robia sa aj ďalšie zmeny - prehadzujú nám písmenká, prehadzujú nás ako pracovníčky, a to tiež nie je dobré. Lebo ja poznám spisy, poznám rodičov, som tam už 13 rokov a teraz zrazu idem inde. A neviem prečo. Robí to niekto iný.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

2.12. DLHÉ LEHOTY SÚDOV

Iné výpovede účastníkov z praxe poukazovali na dlhé lehoty pred vytýčením súdneho pojednávania. Podľa výpovede sú u detí, s podozrením z páchania násilia, ktoré boli prijaté do krízových centier dlhé čakacie lehoty, kým sa na súde stanoví termín pojednávania, ktorí by posunul riešenie situácie dieťaťa a jeho rodiny.

Ja mám v rodine kurátorku v inom samosprávnom kraji, mám známych v krízovom centre. Čo mi pomenovali, čo by chceli prostredníctvom mojej osoby je, že v krízových centrách majú pocit, že deti sú tam veľmi dlho, kým sa vytýči termín pojednávania. Že to strašne dlho trvá. Bolo by dobré, keby sa upravili lehoty.

(účastníčka fokusovej skupiny)

2.13. VYŠETRENIE DIEŤAŤA V PORADNIACH

Psychológovia v poradniach nemusia mať na dôkladné vyšetrenie dieťaťa vytvorený dostatočný priestor. Podľa vyjadrení účastníkov skupinových stretnutí, psychológ sa často k dieťaťu nedostane z objektívnych časových príčin a z dôvodu veľkého počtu klientov z rôznych regiónov. Ďalšou objektívnou prekážkou je fakt, že rodičia a dieťa môžu pochádzať zo vzdialenejšieho regiónu a nemajú peniaze na cestovanie. Ak sa na dieťaťu dopúšťa násilia rodič, nemá na psychologické poradenstvo motiváciu prísť. Možno tiež zaznamenať dlhodobú absenciu kontroly dieťaťa v prípade ak sa nepotvrdí podozrenie na CAN syndróm alebo spory o kvalitu postupov, diagnostiky a rozporuplnosti odborných názorov o tom, či sa skutok stal alebo nie.

Mne sa takéto dieťa na referát psychologicko-poradenských služieb nedostane. Prichádzam do styku len s rodičmi a s rodinami, v ktorých tuším alebo sa tam povie, že je násilie prítomné. V snahe s nimi robiť to celé padá na mojich termínoch. Keď chcem pracovať s rodinou, aspoň raz za mesiac by som ich mala pozvať a oni by mali prísť. Mám ale plný termínovník, na dva mesiace. Tým sa stráca celý efekt, oni už neprídu. A ja si poviem, že fajn že neprišli, lebo mám kopec inej práce z ďalších regiónov. Tak si ich zavolám a zase to padá na ochote ľudí, či prídu a snažím sa ich motivovať k spolupráci. Ak by ste chceli vedieť, čo by mohlo pomôcť, niekedy je to o tom, že bývajú ďaleko, nemajú na cestovné. Viem, že obce by mohli pomôcť s financovaním, ale nemajú na to.

(psychologička)

Nedokážu zrealizovať prieskumy, chýbajú metódy. Keby psychologička v pedagogicko-psychologickej poradne na tom prostredníctvom štátnej správy trvala. A to máte zase to premostenie: štátna správa prosila psychológa, že potvrdíte, či sa jedná o syndróm týraného dieťaťa. Táto jej potvrdila, že nič nezistila. Psychologička už netrvala na tom prečo dieťa neprišlo na kontrolu. Donútim štátnu správu, aby mi ju doniesli, a vtedy by dievčatko zratovali.

(sociálna sestra)

2.14. PRÁVA POTENCIÁLNEHO PÁCHATEĽA

Pri riešení prípadov sexuálneho zneužívania detí sa kladie väčší dôraz na práva páchatel'a, než na práva obeť. Ak vychádzame z čísel, že maximálne 10% z oznámených obvinení je krivých, je vysoká pravdepodobnosť, že sa skutok stal, hoci sa ho nepodarí v trestnoprávnom konaní preukázať. Obeť však má i napriek tomu nárok na ochranu a podporu. Dôležitosť potreby posilnenia statusu obeť je reflektovaná aj v Smernici Rady Európy, ktorá definuje minimálne normy v oblasti práv a ochrany obeť trestných činov. Vyššia miera ochrany prináleží obzvlášť zraniteľným kategóriám obeť.

Páchateľ a obeť? Na čie práva sa v praxi kladie dôraz? Pokiaľ sa nedokáže vina, je nevinný a on sa zo všetkých síl snaží podržať práva - to oni sú obeť krivého obvinenia. Lenže miera krivých obvinení je z tých, ktoré sú oznámené do 10%. Zastrahuje obeť, diskredituje rodinu, odvoláva sa na syndróm zavrhnutia rodiča a dožaduje sa styku s dieťaťom. Ochrana nie je vyvážená, potreby obeť sú v úzadí. Smernica Rady Európy, udávajúca minimálne normy v oblasti práv a ochrany detí hovorí, že osoba by sa mala považovať za obeť, bez ohľadu na status páchatel'a ako aj toho, či mu bola dokázaná vina alebo nie. Hovorí, že normatívne majú nárok na väčšiu mieru ochrany, lebo sú ohrozené opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním.

(vysokoškolská pedagogička)

V súvislosti s ťažkosťami dokazovania násilia v trestnom konaní, sa ako kľúčová ukazuje jeho slabá úspešnosť. Ak sa násilie na dieťaťu v trestnoprávnej rovine nepreukáže, nie je možné zakázať styk agresora s dieťaťom. Táto komplikácia následne spúšťa domáhanie sa zákazu styku nenásilného rodiča, ktorému nie je možné súdnou cestou vyhovieť, pretože násilie zo strany potencionálneho pá-

chatel'a nebolo preukázané. Psychická ujma a dôsledky, ktoré plynú z násilia, ktoré sa nepodarilo dokázať nemôžu byť použité ako dôvod na zákaz styku dieťaťa s násilným rodičom.

Náš najväčší problém v rodine ako takej je, keď je obžaloba zamietnutá, alebo je podozrivý oslobodený pre dôkazovú núdzu. A matka alebo otec sa v našom konaní domáhajú zákazu styku alebo k obmedzeniu proti tyranovi. Lenže prezumpcia neviny je tak veľká, že ono nám prenikne aj do nášho konania s tým, že samozrejme niekedy idete aj proti zákonu. Zakážete styk, ale nikdy vám to neprejde na súde vyššej inštancie, pretože povedia, že to nebolo preukázané, aj keď ten výrok všetci vieme ako znie. U policajtov s tým nemôžu nič robiť. Lebo je zrejme, že skutok sa nestal alebo nebol preukázaný. To dieťa je zúfalé. Konania by nemali byť takto naviazané. My by sme mali mať právo posúdiť aj pohľad, že dobre, možno sa to nepreukázalo pre dôkazovú núdzu, ale ten psychický stav je jednoducho taký, že ten styk sa tam zakáže.

(zástupca Ministerstva spravodlivosti)

Z praxe sociálnych pracovníkov vyplýva, že pri riešení niektorých prípadov neexistujú jednoznačné kroky, ako postupovať v prípade, ak chce podozrivý z násilia na deťoch nahliadnuť do spisu, v ktorom je na úrade zaznamenaný podnet zo strany potenciálnej obeť. Podľa vyjadrenia pracovníka sociálnoprávnej ochrany, na správnom postupe sa nezhodujú ani ich právni poradcovia. V prípade, že je v podnete spomenutý učiteľ, ktorý chce ostať voči potenciálnemu páchatel'ovi v anonymite, nie je záruka, že sa páchatel' toto meno nedozvie. Na druhej strane platí prezumpcia neviny a zákonný zástupca má právo nahliadnuť do spisu, ktorý sa na oddelení sociálnoprávnej ochrany vedie o jeho dieťaťi.

Niektó dával podnet na týranie osoby a „tyran“ prišiel za nami na úrad, že chce vidieť podnet. A naši právnici nám nevedeli poradiť. Sme oprávnení mu to ukázať, alebo nie? Naši právnici v tomto ostali zatiaľ veľmi neistí a vyriešili sme to tým, že nech dá žiadosť a my do 30 dní odpovieme. Takto sme to odsunuli. Čiže aj toto je tá ochrana. Ak chcú učitelia dávať podnety, musia si byť istí, že ten tyran to nikdy neuvidí, lebo z toho podnetu, čo my sme mali, sa dá ľahko identifikovať kto to podal. Aj keď tam nie je podpis. Môžu to byť napríklad susedia

(zástupca sociálnoprávnej ochrany)

Ja si myslím, že ešte treba hovoriť o prístupe k informáciám. Proste tí ľudia, ktorí na tom prípade robia, majú mať zo zákona povinnosť mlčať. Toto je proste veľká chyba. Teraz si vymyslím príklad, aby niekto nepovedal, že sme rodovo predpojatí, že ho týra matka a otec ho ochraňuje. Tá matka vie, že je občiansko-právny spor na súde, že otec bol u kolízakov, u detskej lekárky. Ona všade ide a všade tam s ňou musia komunikovať. Oni proste nemôžu povedať, že neukážeme, nedáme, nepovieme, choďte preč. Lenže je prezumpcia neviny. Nemôžeme na ňu ako na páchatel'ku. Ona je stále len obvinená, ona nie je odsúdená a je zákonný zástupca.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany a prokuratúry)

2.15. ZVÝHODŇOVANIE PÁCHATEĽA V SÚDNOM PROCESE

Z kontextu výpovedi vyplynulo, že v spoločnosti existuje tendencia dávať od podnetov násilia na deťoch ruky preč aj z dôvodu, že verejnosť si môže uvedomovať „nastavenie systému zvyhodňujúceho páchatel'a“. Tento tlak spôsobuje neochotu ísť ďalej, nahlásiť podnet. S detskou obeťou sa nepracuje v kontexte „hovorím pravdu, pokiaľ sa nepreukáže opak“, ale samotné deti, ak musia vypovedať, tak znášajú „prezumpciu viny“. Skúsenosti mimovládnej organizácie poukazujú napr. na silný tlak zo strany potenciálnych páchatel'ov sexuálneho zneužívania. Už z predchádzajúcich výpovedí vyplýva, že že existuje minimálna šanca potrestania páchatel'a. Rovnako ako pracovníci sociálnoprávnej ochrany, aj zástupcovia mimovládnej organizácie vnímajú nedostatočnú ochranu pred potenciálnymi páchatel'mi, nie v zmysle fyzických útokov, ale nedostatku finančných prostriedkov, potrebných na členenie obvineniam alebo súdnym žalobám. Z právneho a praktického hľadiska to odkazuje na problematickú a mizivú úspešnosť pri dokazovaní násilia. Ako ukazuje doleuvedená výpoveď, špecificky u sexuálneho zneužívania, je mimoriadne dôležité ujasniť si nástroje diagnostiky a kritériá na odbornosť v priebehu dokazovania.

Obeti sa zásadne neverí a na páchatel'a sa pozerá ako na nevinného. Na západe sa otáča ten princíp, že obeť zásadne hovorí pravdu, pokiaľ sa nepreukáže opak. A toto platí aj pri deťoch. Stratégia páchatel'a je, že on vystupuje tak, aby potom všetci povedali tento vo žiadnom prípade nemohol urobiť. My teraz pojednávame takýto prípad, kde obviňuje matka zo sexuálneho zneužívania otca. Všetky trestné oznámenia jej boli zmietnuté zo stola. Teraz riešime zákaz styku a proste, keď ho vidíte stáť v pojednávacej miestnosti, tak by ste mu dali svoj obed. Presne tak vyzerá.

(zástupca súdu)

My robíme pomoc obetiam domáceho násilia - sexuálne zneužívaným deťom, a robili sme dlhé roky aj diagnostiku, ktorú som zatrhla pred 1,5 rokom. Obracia sa na nás množstvo ľudí z celého Slovenska. Ja to bohužiaľ odmietam, pretože sa stalo to, že za celých 6,5 roka, čo som v tejto organizácii riaditeľka, nebol jeden páchatel' trestne stíhaný alebo reálne odsúdený za takýto trestný čin. A dostali sme sa do situácie, kedy naša zamestnankyňa napísala správu. Deti jasne vypovedali a v podstate bol páchatel' vo väzbe. Po roku ho pustili. Psychopat sa sťažoval na všetky ostatné organizácie, na nás podal trestné oznámenia, s nami sa súdi už dva roky. My sme vyhrali prvostupňový súd, on sa samozrejme odvolal. Prvý krok bolo to, že chce len ospravedlnenie. A pre nás by to bol hrozný precedens, keby sme sa museli ospravedlniť. Za tým by sa zdvihla vlna nevôle a ďalšieho postupného žiadania odškodného, že my sa proste do takejto situácie nemôžeme dostať. A nás v podstate nikto neochráni, máme akreditáciu, sme kompetentní. Akým spôsobom sa má diagnostikovať sexuálne zneužívanie, kto je oprávnený, kto nie je oprávnený? Psychológ so skončenou školou je oprávnený diagnostikovať, pretože vie s tými metódami robiť? Ja som povedala, že pokiaľ mi zamestnancov nikto neochráni, tak ja im toto nedovolím robiť. Nebudem ich vystavovať riziku, alebo že máme vyplatiť nejaké státisícové odškodné, nemám z čoho.

(zástupkyňa MVO)

Máš silného páchatel'a. V našom trestnom poriadku je páchatel' stokrát silnejšie chránený ako obeť. Máš siet' práv páchatel'a a to je vždy. Bud' posunieš doprava alebo doľava. Bud' uberieš obeť, pridáš páchatel'ovi, alebo opačne.

(zástupca Ministerstva spravodlivosti)

2.16. ZASAHOVANIE DO PREŠETROVANIA ZO STRANY PÁCHATEĽA

Je mýtom, že násilie sa odohráva iba v rodinách, ktoré sú vystavené sociálnemu vylúčeniu a spoločenskej marginalizácii. Socioekonomická situácia rodiny je faktorom, ktorý zohráva svoju rolu - v prípade situácií zanedbávania vyplýva aj z objektívnych podmienok, v ktorých rodina žije. Na druhej strane existujú typy páchatel'ov, ktorí sú dobre situovaní, majú spoločenské kontakty, ktorými ovplyvňujú sudcov, políciu a navonok pôsobia veľmi slušne.

Obracajú sa na nás matky - ekonomicky úspešný muž, vysoký status, významný pediater, policajt, žijú s človekom s veľkým vplyvom, matka závislá, prípady sa ťahajú celé roky, lekári nemali záujem pichať do osieho hniezda. Dieťa zbavené možnosti ochrany, páchatelia dávajú trestné oznámenia, hrozba vystavenia sankciám a sexuálne zneužívanie trvá celé roky. Páchatel'ovi sa darí odstrániť prekážku medzi ním a ohrozeným dieťaťom. Berie sa väčší ohľad na práva páchatel'ov, rodičov. Dieťa vypadá zo systému, ochrana ostáva v úzadí, nič sa nedá dokázať, polícia nič nepreukázala, my nedokážeme potvrdiť ani vyvrátiť, nebudeme spochybňovať vyšetrowanie. Na styk majú právo obidvaja rodičia a dieťa ostáva v situácii ohrozenia, naďalej sa stretáva s páchatel'om. Tým, že sa to dlho ťahá, každý si začne hrať svoju líniu. Jedni sú presvedčení, že áno, druhí že nie, názory profesionálov stoja proti sebe. Nemocnica tvrdí niečo iné ako sociálnoprávna ochrana a sudca sa nevie rozhodnúť. Dá si vyhotoviť súdnoznalecký posudok, dá si vyhotoviť ďalší a sudca má protichodné posudky. Ako z toho von?

(zástupca krízového strediska)

2.17. ZAVÁDZANIE LEGISLATÍVY NA OCHRANU DETÍ PRED NÁSILÍM DO PRAXE

Z výpovedí účastníkov právnych sporov vyplýva, že legislatívny právny rámec, zaoberajúci sa ochranou detí pred násilím, nie je hlavným problémom, prečo je málo oficiálnych podnetov a prípadov, v ktorých sa prešetruje násilie na deťoch. V školskej, sociálnej, medicínskej a trestnoprávnej oblasti existujú právne normy, ktoré sa násilím na deťoch zaoberajú a umožňujú konať. V praxi sa ale často nedodržiavajú, obchádzajú alebo majú formálnu podobu. Znamená to, že legislatíva, zabezpečujúca ochranu detí síce existuje, litera zákona sa však nenaplní, ignoruje, obchádza alebo je nefunkčná.

Na Slovensku máme jeden vážny problém, nevieme čítať zákony, pokiaľ nemáme ku každému problému polopatistickú vyhlášku, smernicu, tak sa to nerobí. Je absurdné, že riaditelia školských zariadení nevedia čítať legislatívu. Staré rímske pravidlo je, že zákon je striktný, jasný, stručný. V jednom odseku je vyjadrená podstatá problému, nie je treba písať traktáty. Okrem toho, zákon vždy predpokladá hľadanie najvyššieho dobra, tzn. človek nemôže zákon dodržiavať formálne, ale má sa snažiť o naplnenie podstaty daného zákona. Ak by bola aj diera v zákone, neverím, že nejaký sudca si dovoľil napadnúť učiteľku za to, že konala v záujme dieťaťa, o to viac ak sa veci ujme škôlka ako celok. My v školstve máme Metodické usmernenie č.7/2006 o šikanovaní. Snáď zdravý rozum povie, že ak sa takéto šikanovanie deje na tom istom dieťati rodičom, je to prinajmenšom rovnaký problém. Osobne by školským zariadeniam po celom Slovensku pomohla jedna ucelebná brožúra o základných informáciách, zákonoch, právach školy a kontaktoch, kam a na koho sa môžu obrátiť.

(učiteľ)

3. SUMARIZÁCIA

V nasledujúcej tabuľke sú jednotlivé okruhy zoradené podľa aktérov/profesií, ktorých sa najviac týkali. Poskytuje základnú sumarizáciu a popis tém, ktoré boli na skupinových stretnutiach v súvislosti s riešením prípadov násilia páchanom na deťoch účastníkmi rozoberané. Vychádzajú priamo z ich výpovedí.

DIEŤA	OBEC	PPP PORADŇA/PSYCHOLÓG
problematika výpovede dieťaťa – reakcie okolia, ťažkosť výpovede očami samotného dieťaťa (str.2-str.3)	nevyužívanie zákonných možností v praxi (str.10)	odmietnutie vyšetriť dieťa psychológom pri podozrení na sexuálne zneužívanie (str.13)
prekročenie hraníc súkromia rodiny v mene zabezpečenia ochrany dieťaťa (str.9)	problematika definovania zanedbávania detí pohľadom komunitárnej sociálnej pracovníčky (str.11)	finančné motívy pri vyhotovení posudku a jeho kvalita (str.17)
nevyjasnené kompetencie ako, kým a za akých podmienok vypočuť dieťa (str.15, str.23)	absencia sociálnej práce v teréne na obciach (str.10)	dôležitosť dlhodobého sledovania a kontrol u detí, u ktorých je podozrenie, ktoré ale nebolo preukázané (str.22)
problematika výpovede dieťaťa – jej inkonzistentnosť neznamená nepravdu (str.15)	SÚDY	kvalita vyhotovených správ o dieťati PPP poradňou (str.20)
SOCIÁLNOPRÁVNA OCHRANA	dlhé lehoty súdov pre vytýčenie pojednávani (str.21)	potreba väčšej prepojenosti poradní so školou (str.20)
problém dôveryhodnosti komunikácie sociálnoprávnej ochrany pri riešení prípadov násilia voči verejnosti a (str.7, str.8)	práva páchatela a práva obeť (str.22)	problematika striedania psychológov dieťaťom a trauma (str.15-str.16)
preťaženie administratívnou činnosťou, malý počet sociálnych pracovníkov (str.7)	stratégie hájenia sa obvineného pred súdom (str.24-str.25)	vyťaženosť psychológov a dlhé cesty do poradní ako bariéra pre vyšetrovanie (str.22)

neexistencia terénnej sociálnej práce (str.7, str.8)	nevyužívanie opravných prostriedkov na súdoch pri podozrení zo sexuálneho zneužívania (str.22)	problematika spôsobov diagnostikovania sexuálneho zneužívania (str.24)
neexistencia opory v systéme pri rozhodnutí dôkladne prešetriť podnet (str.9)	SÚDNI ZNALCI	VEREJNOSŤ/RODINNÍ PRÍBUZNÍ
sprevádzanie dieťaťa pomocou jedného kolízneho opatrovníka (str.36)	nejednoznačnosť a kvalita súdnych posudkov (str.16)	charakter podania podnetu a jeho vplyv na následné hľadanie riešení (str.4)
zodpovednosť sociálneho pracovníka pri neodôvodnenom podnete (str.9)	problematika odbornosti súdnych znalcov pri tvorbe súdnych posudkov (str.17)	strach zo strany rodinných príslušníkov spolupracovať pri nahlásených podnetov so sociálnoprávnou ochranou a políciou (str.4)
nejasné a slabé kompetencie pri riešení podozrení z násilia páchanom na deťoch v teréne (str.13- str.14)	MATERSKÁ ŠKÔLKA/ŠKOLA	ovplyvňovanie potenciálnym páchatelom (str.23, str.24)
problematika zberu anamnestických údajov (str.11)	neexistuje opora v školskom prostredí pri nahlásení podnetu (str.6)	PEDIATRI
nevyužívanie koordinácie pri riešení prípadov násilia (str.14)	nenahlasovanie podnetov z dôvodu finančných motívov školy (str.5)	problém rozpoznania zrazení, CAN syndrómu (str.4, str.5)
fluktuácia zamestnancov na sociálnoprávnej ochrane (str.20)	problematika rozpoznania zranení zo strany učiteľov (str.6)	zdĺhavá komunikácia s pediatrami (str.18)
status sociálneho odboru v celom systéme sociálnoprávnej ochrany (str.20)	zákon umožňuje školám konať, nevyužíva sa v praxi (str.6. str.7)	rôzna komunikácia o lekárskej správe o dieťati s políciou a sociálnoprávnou ochranou (str.14)

náhla zmena pracovnej náplne ako bariéra efektívneho poznania situácie dieťaťa (str.21)	problematika pracovnej činnosti psychológov na školách a ich využitia pri odhaľovaní násilia páchanom na deťoch (str.6)	neochota potvrdiť násilie na dieťati zo strany lekára (str.14)
právne znalosti sociálnych pracovníkov a právne poradenstvo (str.23)	nepochopenie opatrení sociálnoprávnej ochrany učiteľmi na školách (str.19)	-
problém udržania podnetu z násilia páchanom na dieťati v anonymite (str.23)	POLÍCIA	-
ĎALŠIE PROBLEMATICKÉ OKOLNOSTI	inštitút vykázania z bytu (str.3)	-
zdroje odkiaľ najčastejšie prichádzajú podnety (str.2)	kompetencie polície pri vniknutí do bytu (str.10, str.30)	-
dôležitosť anamnestických údajov pri posudzovaní týraných detí (str.3, str.11)	nevyjasnené kompetencie pri spolupráci , zbieraní informácií so sociálnoprávnou ochranou (str.14)	-
nejasné definovanie a nevyjasnenosť kompetencií (str.12, str.13)	možnosti využitia okresných kriminalistov zaoberajúcich sa mládežou (str.15)	-
mýtus o profile páchatela v súvislosti s nízkym socioekonomickým statusom (str.25)	tlačivá, umožňujúce zhodnotiť intenzitu násilia (str.19)	-

4. VYBRANÉ NÁVRHY NA ZLEPŠENIE SYSTÉMU OCHRANY DETÍ PRED NÁSILÍM

Predposledná tematická časť obsahuje vybrané návrhy, ktoré prizvaní odborníci a odborníčky považovali, vzhľadom na prevenciu riešenia násilia páchanom na deťoch, za príklady dobrej praxe, alebo ich prekladali ako námety na oslabenie bariér spolupráce a zlepšenie fungovania koordinácie riešenia prípadov násilia na deťoch do budúcnosti. Nejde o vyčerpávajúci, kompletný zoznam navrhovaných riešení všetkých problémov týkajúcich sa násilia páchanom na deťoch. Obsahuje ale najhlavnejšie diskutované návrhy, ktoré sa v priebehu skupinových stretnutí otvorili a boli medzi účastníkmi v súvislosti s ochranou detí považované za najdôležitejšie. Niektoré možnosti zlepšenia sú uvedené aj v predošlých dvoch kapitolách - aj z týchto výpovedí možno nepriamo vyčítať navrhované zmeny postupov, vyplývajúce z identifikovaných problémov.

4.1. MULTIREZORTNÁ DATABÁZA

V jednotlivých rezortoch existujú databázy, ktoré zhromažďujú o deťoch rôzne typy údajov. Ministerstvo školstva má svoju databázu, Ústredie práce má databázu, Ministerstvo vnútra aj súdy majú justičnú databázu, súdny register, zdravotnícke dokumentácie. Návrhy, ako tieto údaje na ochranu dieťaťa využiť, spočívajú v ich unifikácii - pod jedným rodným číslom, s nastavenými pravidlami prísnej ochrany osobných údajov a ochrany proti ďalšiemu zneužitiu (možná je inšpirácia severskými krajinami, kde sú na podobnom princípe dostupné sekundárne dáta). Pri vyhľadávacej činnosti by databáza o deťoch mohla byť efektívnym nástrojom, pomocou ktorého by bolo možné vyhodnocovať mieru rizika pri vystavení dieťaťa situáciám zanedbávania a ďalším formám násilia. Pre ilustráciu - ako rizikové faktory by mohli byť stanovené častá migrácia, prítomnosť alkoholu, nedostavenie sa po určitých rokoch na preventívnu lekársku prehliadku, časté menenie miesta bydliska, nezapísanie do školy, nechodenie na lekárske prehliadky v stanovený čas, existencia počtu fyzických úrazov u detí, trestná činnosť rodičov, závislosť rodičov na alkohole, zaočkovanie dieťaťa a pod. Pri naplnení databázy deťmi, ktoré boli obeťami rôznych foriem násilia, by sa dalo odhadnúť, aká je pravdepodobnosť, že každé nové zaregistrované dieťa môže byť násiliu vystavené aj bez toho, aby sa to preukázalo. Databáza by mohla slúžiť ako podklad na podporu rozhodnutí prípadových konferencií, sociálnych pracovníkov v teréne a pod.

Bolo by treba databázu, kde by zo všetkých análov, zdravotníckych, školských, štátnej správy, justícia, polícia, išli nahlásenia. Centrála, kde by akékoľvek, čo i len spätné podozrenie, alebo aj dokázané násilie, figurovalo v databáze.

(sociálna sestra)

Kolíznym opatrovníkom mi nevie povedať, do ktorej školy chodí dieťa, lebo matka ho spakovala, odsťahovala sa s ním na východ. Školský úrad, iba v tom obvode má register. To znamená, že keď ho zoberie do iného, tak my ho nevieme nájsť.

(sociálna pracovníčka)

Diskutovanou témou bolo nastavenie prístupu k centrálnej databáze. Ako alternatívy návrhov boli prezentované rôzne legimitizované prístupy, kedy by z dôvodu zabezpečenia ochrany osobných údajov, nemali prístup všetci ku všetkému, ale hĺbka prístupu by bola odstupňovaná podľa pozície pracovníka a jeho vzťahu k riešeniu podozrenia z násilia. Databáza by tak mohla mať rôzne rozhrania, rozsahy, podľa toho, k akým informáciám o dieťati by bolo potrebné sa dostať, a ktorá profesia by príslušné informácie potrebovala. Lekár by dostal upozornenie, keď sa dieťa nedostaví na prehliadku dvakrát, trikrát. Výsledkom by bolo stanovenie rôznych mier podozrení z násilia, kedy jedným z jej výstupov by mohla byť podielová pravdepodobnosť rizika výskytu.

Toto, čo sa tu hovorí, je príklad toho, že keby sme mali dobrý systém, vieme vytvoriť alarm systém. Že by to naozaj zapípalo, odišiel by mail. Dajme tomu policajti by tam dávali údaje „no tak títo rodičia neustále priestupky proti občianskemu spolunažívaniu páchajú, bijú sa na uliciach, pediater by tam dal „no dieťa už druhýkrát nebolo na preventívnej prehliadke.“ Informácie by sa spárovali a vyhodnotil by sa stupeň ohrozenia 70%. To by sa veľmi jednoducho dalo, len otázka je, koľko by to stálo.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Vytvorenie rozhraní a náplne údajov. A možno automatizovaný výstup podozrivých informácií. Napríklad uplynutie veku šesť rokov, neprihlásenie sa do školy, a my už vieme, že treba avizovať. Hneď má prísť email - pozor to dieťa nie je zapísané do žiadnej školy.

(zástupkyňa mestskej časti)

Existencia centrálnej databázy by mohla zrýchliť nielen proces vyhodnocovania podozrení, ale aj celkového zdravotného stavu dieťaťa. Podľa skúsenosti zástupkyne mestskej časti, administratívny proces výmeny potrebných informácií je zdĺhavý a neefektívny. Do získavania informácií o situácii v rodine, kde je podozrenie z násilia na deťoch, zasahujú aj ďalšie okolnosti - strach pediatrov, ktorí nemusia chcieť potvrdiť svoje podozrenia písomne, existencia presných postupov, pokiaľ môže sociálny pracovník zasahovať do rodiny v mene zaistenia bezpečnosti dieťaťa, kooperácia pri prešetrovaní podnetov. Vytvorenie multirezortnej databázy by mohlo niektoré nežiadúce faktory eliminovať a skrátiť čas potrebný na nájdenie efektívneho riešenia a vyhodnotenie ohrozenia.

Urobiť pre inštitúcie prístup do systémov, aby sme vo veľmi rýchlom a krátkom čase vedeli zistiť dostupné informácie. Kuratela je možno na tom lepšie – my s tým máme niekedy problém, že nám to dlho trvá, hlavne čo sa týka komunikácie s lekármi. Ja tu mám podnet od lekárky. Lenže ona, keď jej poviem, že dajte mi to na papier, tak už sa ten podnet zrazu zmení, už má inú charakteristiku a ja sa musím doprosovať. Písala som do nemocnice, že či bol dôvod zanedbanie starostlivosti. No tak keď toto tam napíšem a oni mi to dajú najprv na právne na nemocnicu, potom na zástupcu riaditeľa, potom na primára. Od tohto podnetu teraz beží už tretí týždeň, nemáme žiadnu odpoveď, nemáme sa ako dostať do bytu. Čiže súhlasím s vami, že posilniť umožnenie vstupu do bytu za jasne definovaných podmienok, ja stále musím spovedať pred právnikmi a nie je jasne zadefinovaná hranica. A my by sme ju radi poznali.

(zástupkyňa mestskej časti)

Tam dokonca ani nie je ten problém, že by sa tí ľudia báli nahlasovať pri konkrétnych čiastkových informáciách, my sme to nazvali pracovne, že „okolnosť indikujúca možné ohrozenie“. A to sú čiastkové informácie, ktoré niečo naznačujú, ale nie sú ešte informácie o týraní. Keď to ale dáme dokopy, je to informácia indikujúca možné ohrozenie. A tam práve ide o objektívne skutočnosti. Tam sa predsa nemusí pediater báť, keď má zo zákona povedané, že má nahlásiť, keď dieťa nechodí na preventívne prehliadky. Tak on môže tomu rodičovi povedať: „Ja som nepovedal, že týrate dieťa, ja som len si splnil svoju zákonnú povinnosť že vy ste nespĺnili objektívnu skutočnosť, ktorú ja neviem posúdiť prečo, ale dal som to do toho systému. Pozitívny alibizmus sa tomu hovorí.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Keď sa dieťa ocitne v REGOpe, tak RIS si ho načíta a bude vedieť, že o šesť rokov má ísť do školy alebo do škôlky. Tak sa dá zistiť, či vôbec začína chodiť do školy. Takže to by mohol byť jeden z tých nie silných, ale celkom dobrý nástroj na to, keď dieťa nezačne chodiť do školy. Tak už sa môže k tomu niečo viazať.

(zástupca centra psychologickkej poradne)

Podľa vyjadrení sociálnej sestry s celoživotnou skúsenosťou s týranými deťmi, vytvorenie databázy je efektívnou cestou, aby sa nestratili prípady detí, ktorých anamnestické údaje svedčia

o podozrení z konfrontácie s násilím. Podobne ako je kataster dôležitý pri evidencii pozemkov, existencia databázy by mohla byť efektívnym nástrojom, v archívoch ktorého by sa nachádzali všetky dôležité údaje o násilí na deťoch.

Keby bol centrálny register alebo mohlo by sa to nazvať Národný register. Tri centrá preveríte, ale toľko okresných úradov, ako je na Slovensku?! Keď ešte boli kraje, vtedy som mala inú predstavu. Bol Západoslovenský, Stredoslovenský, Východoslovenský, to sa mohlo vtedy urobiť aj krajovo. Ale teraz by stačil jeden národný register. Kde by aj ten najmenší, ale aj ten závažný prípad by raz a navždycky ležal v registri. Tak ako kataster. Nepredáte ani piad' pôdy, kým to nie je v tom katastri. A nestratí sa ani jeden prípad.

(sociálna sestra)

Zavedenie centrálného registra alebo medzirezortnej databázy by mohlo byť užitočné aj z hľadiska zamedzenia páchania násilia do budúcnosti. Ak by boli v nej pravidlá dobre nastavené a obsahovala by aj údaje o možných páchatel'och s prísnyim zabezpečením ochrany osobných údajov, mohla by fungovať aj z hľadiska prevencie páchania násilia zo strany agresora do budúcnosti.

Tá databáza, ktorú som zakladala, odhalila koľkokrát, to isté, len niekde to bolo v bledomodrom, niekde v bledoružovom. Napríklad, jedného páchatel'a som prichytila opravdivo až pri jeho tret'om vyčítaní. A kade chodil, tade poškodzoval deti. No, a keby takáto centrála existovala, tak by sa to nestalo.

(sociálna sestra)

4.2. MULTIDISCIPLINÁRNY PRÍSTUP

Okrem existencie medzirezortnej databázy, ako príklad dobrej praxe bola diskutovaná možnosť aplikácie multidisciplinárneho prístupu. Ten by, podľa vyjadrení účastníkov skupinových stretnutí, dokázal zabezpečiť objektívnejšie zhodnotenie situácie detí, ktoré sú vo svojich rodinách ohrozené. Tento prístup vychádza z predpokladu, že na odhalenie násilia nestačí iba jednotlivec, ale objektívnejšie posúdenie so znížením pravdepodobnosti rozporuplných vyjadrení. Príkladom dobrej praxe v súv tomto smere prípadové konferencie, kde sa definujú ciele sanácie rodiny a za prítomnosti rodičov hľadajú spoločné riešenia. Ich výhoda je aj v časovom rámci – odbúrala by sa byrokracia, kompetenčné nedorozumenia, dlhá doba, súvisiaca s prešetrovaním podozrení, počas ktorých môže byť dieťa konfrontované aj naďalej s násilím vo svojej rodine.

Ako pôsobiť pre dobro dieťaťa, ako sa v tom chrániť? Lebo každý sa v tom cíti ohrozený. A nikto si neuvedomuje, že rezortizmus, ktorý tu panuje je najväčšia prekážka v ochrane tých ľudí. Pretože akonáhle by ľudia boli zosieťovaní už od začiatku, poskladali by si tú skladačku z puzzle. Nielenže sa navzájom dozvedia viac o dieťati, a urobia si čo možno najobjektívnejší obraz, čo sa s dieťat'om v rodine deje. Tiež už spolupracujú. Nemohlo by sa teda stať, ak hovoríme o tom čo bolo medializované, že škôlka dala podnet, vyjadrila sa k tomu Fakultná nemocnica, vyjadril sa k tomu orgán SPO. Keby na začiatku bola prípadová konferencia, a tí ľudia si navzájom dôverovali, tak hneď na začiatku dospejú k nejakému obrazu.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Pod'me na to sedliackym rozumom. Skúsme zdefinovať prípadové konferencie, nech to niekde je oficiálne na jednom stole tak, ako sme to my mali z vašej školy - kuratela prišla, my sme tam boli, pôsobnosť obce poskytne priestor neutrálnej pôdy. Bolo presne jasné, kto aké má kompetencie, kto čo môže urobiť, spoznali sme sa, tvorili sme jeden tím. Tím, ktorý rieši jednu osobu. Vtedy to bolo to dievča. A vieme si dať aj spätnú väzbu. Lebo jednak vieme vyvrátiť obavy učitel'a, učitel' vie vyvrátiť naše obavy, kuratela takisto podporí, a my sme potom ako bojová jednotka. A toto tu chýba, aby sa tento systém podporoval, lebo každý máme svoju

pôsobnosť. Potom si komunikujeme, že naša pôsobnosť je taká, vaša je taká. Ale buďme viacej prepojení. A to chýba. To je úplne jednoduché.

(účastník fokusovej skupiny)

Súhlasím so zakotvením koordinačných stretnutí v rámci okresu, zlepši to tok informácií, zabezpečí jednu osobu, ktorá by mala kompetenciu vykonávať kontrolu v jednotlivých článkoch, ako efektívne pracujú pre dobro dieťaťa. Mnohé školy, poradne, inštitúcie, aj keby cítili nad sebou aj trochu strachu, by robili viac kvalitnejšie. Chýba mi v legislatíve povinnosť obracať sa na školu pri súdnych sporoch, sociálnej kuratele.

(zástupca školstva)

Stretávanie sa multidisciplinárnych tímov môže mať rôzne alternatívy - jedna z nich poukazovala na dôležitosť existencie personálnych väzieb. Podľa zástupcu školstva by výhoda mohla spočívať v tom, že jednotlivé profesie by sa navzájom poznali aj osobnejšie, jeden o druhom by vedeli a v prípade, keby sa vyskytol prípad syndrómu CAN, mohol by sa efektívnejšie riešiť, pretože by sa títo ľudia už navzájom spolupracovali, vedeli by na koho sa pri kooperácii obracajú. Podľa zástupcu Národného koordinačného strediska na ochranu detí pred násilím, tímová práca by otvorila a posilnila komunikáciu, znížila nedôveru a zefektívnila systém ochrany rýchlejšim odhaľovaním tých prípadov, kde násilie na deťoch objektívne neexistuje, ale ide iba o vybavovanie si účtov medzi dospelými, kde sú deti používané ako zbraň voči druhému partnerovi.

Keď chcem niečo riešiť, tak tých ľudí poznám a viem, že môžem zavolať a dozviem sa všetko, podarí sa nám skoordinať. Tvrdím, že to chce začať na miestnej úrovni. Celoplošné riešenia nenájdeme. Číže naozaj musí iniciatívna sociálna kuratela, v rámci svojho obvodu. Je treba tieto zložky zorganizovať, stretnúť sa. Netreba sa stretávať každý mesiac, ale raz-dva dvakrát ročne. Tí ľudia sa zoznámia, stretnú sa. Budeme sa vidieť už aj s novými, ktorí sú v rezorte. A títo ľudia, keď sa stretnú, tak vznikne to, čo nevieme zabezpečiť zákonom. Že sa spoznajú, teraz už viem, že keď jej zavolám, tak v na druhej strane telefónu, vie, že mu môže dať tú informáciu, lebo vie, že ho stretla na stretnutí. Tvrdím, že toto je základ. Akonáhle sa ľudia stretávajú dostanú sa k informáciám. Veľmi pozitívne pri koordinácii som vnímal to, keď som ľudí poznal zo školení, výcvikov, seminárov, lebo potom šlo všetko niekoľkonásobne rýchlejšie. Vedeli reagovať skutočne promptne a nerozširovať byrokráciu. Neverím, že sa podarí vymyslieť legislatívu, ktorá prinúti všetkých ľudí spolupracovať per office, že si budú posielat správy cez internet.

(zástupca školstva)

A bez ohľadu ako to vymyslíme, tak to musíme dať dokopy. Hovorím, inšpirujme sa dobrou praxou. Nechceme od ľudí, aby robili niečo navyše. My len chceme, aby to robili spolu. A aby sa nemohlo stať, že niekto zatvára spisy a dokumentácie, a povie nič ti neukážem, to nie je tvoja starosť. Takisto chceme zabezpečiť aj to, aby tí ľudia, ktorí sú v systéme, mali krytie. Dôležité je tiež, aby sme obmedzili kverulantov. A to je vec, ktorá nás naozaj bolí a páli. Pretože veľa ľudí využíva sociálnoprávnu ochranu, aj orgány policajného zboru, neraz aj školu na to, aby si vybavovali medzi sebou účty. Tam padajú trestné oznámenia a oznámenia týrania, zneužívania. Takmer v polke z oznámení naozaj nič nie je a tá sociálnoprávna ochrana tým trpí.

(zástupca Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia páchanom na deťoch)

Na druhej strane môže existencia multidisciplinárnych tímov zvyšovať aj riziká možného zneužitia. S týmito treba počítať a vysporiadať sa s nimi tak, aby sa tieto šance znížili na minimum. Ak v súčasnosti systém zvýhodňuje páchatela, ako celok nekoná, vo vyhládavacej činnosti nefunguje a vykazuje problémy pri postupoch dokazovania, do budúcnosti treba zabrániť tomu, aby členovia tímov nestratili svoju nezávislosť a pri posudzovaní a rozhodovaní o násilí na deťoch nestrácali svoju autonómiu. Je preto dôležité vytvorenie presných pravidiel, ako v takýchto prípadoch postupovať a prečo.

Ked' si všetci tykáme, vychádzame vzájomne v ústrety, citujeme sa v odôvodneniach, len nestratiť pokoru, pretože nestojí proti Vám zrkadlo. Kde je meno? Kde je česť? Môžete potom urobiť fatálne chyby. Čo ak urobím v multidisciplinárnom tíme chybu? Kontrolné mechanizmy sú dobré, dôležité je, aby sme sa na to pozreli nezávislým okom.

(sociálna poradkyňa)

Nevyšlo to, pretože miesto spolupráce tam bola rivalita. A keď už povedal niekto svoj názor, ktorý protirečil názoru toho iného experta, tak miesto toho, aby sa spolupracovalo v prospech dieťaťa, tak sa medializovalo, ako to zase nefunguje.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Poznám pána primára, poznám prednostu osobne, máme veľmi dobré osobné kontakty, ale napriek tomu to tam ďalej nefunguje. Ale napríklad, čo musím povedať, že mám dobrú skúsenosť s kuratelou, hlavne s tými ľuďmi, s ktorými sa osobne poznám. Alebo aj s políciou. Vtedy to funguje. Ale prečo to nefunguje ďalej, tomu nerozumiem.

(účastníčka fokusovej skupiny)

Aby sme si to nedali do tej pozície, že ÚPSVaR by malo koordinovať orgány činné v trestnom konaní pri výkone ich vecí, samozrejme, nemôže. Koniec koncov, vyšetrovateľ má autonómiu, čo sa týka rozhodovania, takisto ako sudca. Teda ÚPSVaR má tu možnosť koordinovať, ale iba pri výkone opatrení.

(účastník fokusovej skupiny)

4.3. KONTAKTNÉ BODY A ŠPECIALIZÁCIA SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV

Ďalšími návrhmi na zmenu je špecializácia pracovníkov na ÚPSVaR iba na problematiku násilia na deťoch a CAN syndrómu. Optikou niektorých účastníkov, na odboroch sociálnoprávnej ochrany sa pracovníci venujú rôznym činnostiam súčasne. Riešia najrôznejšie prípady, podľa aktuálne vzniknutej potreby alebo situácie. Neexistuje kontinuita, špecializácia, konkrétne kontaktné body, na ktoré by sa mohla obracať prokuratúra, polícia. Ak by existovala na každom úrade kontaktná osoba, pomohlo by to sprehľadniť a zefektívniť proces koordinácie riešenia – aj v súvislosti s plánovanou špecializáciou sociálnych pracovníkov.

ÚPSVaR by naozaj malo špecializovať ľudí na túto problematiku. Lebo keď kolízny opatrovník rieši náhradnú starostlivosť a všetko naraz v jednej kope, ešte nebodaj aj kuratelu mu tam dajú, tak nemá šancu sa ani odborne vzdelávať v tej veci.

(účastník fokusovej skupiny)

Ďalšia vec, ktorá nás páli, je identifikácia kľúčových osôb, ktoré získavajú informácie. Aby sme vedeli načrtnúť možnosti špecializácie na jednotlivých ÚPSVaR.

(zástupca Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia páchanom na deťoch)

4.4. POSTUPY INTERVENČIE V ŠKOLSTVE

Ďalšie návrhy sa týkali vzdelávania pedagogických pracovníkov v školskom systéme na rozpoznanie príznakov násilia na deťoch. Uvádzali, ako postupovať, keď sa v triede takýto prípad vyskytne. Učiteľ so skúsenosťami s projektmi, týkajúcimi sa tematiky násilia na deťoch, rieši dôsledky násilia cez školského arteterapeuta a zároveň organizuje preventívne programy na školách so samotnými rodičmi, s cieľom preventívne predchádzať násiliu a zabrániť jeho výskytu v budúcnosti.

Pred svedkami z radov učiteliek, riaditeľky pofotit' rany dieťaťa, zavolať na linku kurately, kontaktnej osobe, vyšetrovateľovi, s ktorým je možnosť poradiť sa o ďalších postupoch. Požiadat' lekára v okolí o výjazd, aby mohol v prípade potreby svedčiť. V škole by som spísal záznam so všetkými prítomnými mimo rodičov. Rodičov by som predvolal do škôlky, školy.

(zástupca školstva)

Mne sa osvedčilo, keď som mal v škole arteterapeuta. Akonáhle som mal kritické deti (asi 5), zaradil som ich do intenzívnej terapie a terapeut mi robil intervenciu aj s rodičmi. Prevenciu som riešil cez kreatívne projekty v škole. Mal som víziu urobiť konferenciu preventívnych sústreďení mladších a starších žiakov spolu a pre našich rodičov. Pre systém a odborníkov sa mi podarilo urobiť systémové zasadnutie aj medzinárodnú konferenciu o arteterapii a komplexnom systéme práce s deťmi. Rodičia do poradne neprídu preto, že pre nich nie je autoritou. Do školy by rodičia prišli, keďže ich dobre poznám, denne sa s nimi stretávam a komunikujem a viem, že by sa radi vzdelávali, keď vedia, kde, čo a ako. Ja sám sa vzdelávam neustále, ale na vlastné náklady. Problém je však naša vízia práce.

(zástupca školstva)

4.5. ZVÝŠENÝ PEDIATRICKÝ DOHĽAD

Zvýšený pediatrický dohľad znamená povinnosť spolupráce rodiča s lekárom pri zisťovaní zdravotného stavu dieťaťa. Ak existuje podozrenie z násilia páchanom na deťoch, a pri jeho riešení prebieha na úrovni štátnych orgánov kooperácia, podľa zástupkyne mestskej časti by zavedenie zvýšeného pediatrického dohľadu mohlo byť spôsobom, ako ďalej monitorovať situáciu dieťaťa a zistiť, či k násiliu na dieťaťi dochádza, alebo nie, respektíve či k nemu môže prísť v budúcnosti.

S kolegyňkami z ÚPSVaR-u máme veľký problém v prípadoch, keď je podozrenie, ale nedá sa preukázať, či tam dochádza k týraniu, alebo nie. Myslím si, že v legislatíve chýba pojem, ktorý lekári síce poznajú v pediatrii, ale legislatívne nie je upravený. Ide o zvýšený pediatrický dohľad, a to v tom prípade, keď spravíme na základe podnetu sedenie, ale zatiaľ nie sú preukázané okolnosti toho, že bola naplnená nejaká skutková podstata trestného činu, resp. zločinu týrania. V tom prípade je možné, že my oslovíme kolegyne z ÚPSVaR-u, posunieme im tú informáciu, že tu máme dieťa, ktoré by mohlo byť ohrozené, aj keď tieto okolnosti tam ešte nie sú. Kolegyne z ÚPSVaR-u môžu osloviť pediatričku, ktorej ale zákon neprikazuje, aby tam mala zvýšený pediatrický dohľad. Ak by to bolo legislatívne upravené, lekárka si môže kedykoľvek predvolať matku s dieťaťom na prehliadku. Kedykoľvek môžu byť uskutočnené vyšetrenia, ktoré by potvrdili alebo vyvrátili, či tam ide o týranie, zanedbávanie alebo niečo podobné.

(zástupkyňa mestskej časti)

4.6. VZDELÁVANIE A ZLEPŠENIE PRÁVNÝCH ZNALOSTÍ SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV

Posilnenie právneho vedomia sociálnych pracovníkov súvisí s ich prácou na súdnych pojednávaníach, pri zastupovaní práv dieťaťa. Podľa vyjadrení sociálnej pracovníčky s dlhoročnou praxou na oddelení sociálnoprávnej ochrany, kolíznym opatrovníkom by zlepšilo ich situáciu ďalšie vzdelávanie v právnej oblasti. Lepšie by tak mohli hájiť záujmy dieťaťa na súdnom pojednávaní, čeliť advokátom protistrany. Kolízni opatrovníci nemajú právnické minimum, svoje znalosti si dopĺňajú samoštúdiom bez odborného vedenia, za pochodu a často sú vysielaní na súdne pojednávania bez akejkoľvek predchádzajúcej praxe.

Nových kolíznych opatrovníkov nikto neškolí. Fungujú na samoučnom princípe. Najlepšie na tom je, že prídu na úrad a samozrejme, že starí „harcovníci“, sa chcú zbaviť nejakého 5-ročného spisu, tak ho dajú novému, nezaučenému, zo školy. Tu presne sedí kolegyňa, ktorá tak dopadla. Proste dajú im to, oni prídu na pojednávanie a nikto ich neškolí. A niečo sa ich spýtate, tak sa ich tam ujme dobrá duša s praxou, ktorej idú potom za mesiac na nervy, lebo sú nezaučení, a tým to hasne. Právne minimum nemajú, čo považujem za veľký problém. Nevedia sa brániť advokátom, špekulantom. Tam advokát príde, nakričí na nich od dverí a idú preč.

(zástupkyňa sociálnoprávnej ochrany)

Z pohľadu súdu je tiež čím ďalej tým viac vnímaný problém neškolenia sociálnych pracovníkov (kolíznych opatrovníkov), ktorých nikto nezaúča pre prácu s deťmi a problémovými rodinami. Nedostáva sa im adekvátnych odborných školení ani ohľadom svojej práce a ani napr. právneho minima, čo sa následne prejaví v súdnom konaní, kde sa často súd stretne s tým, že rodičia, resp. iné osoby vôbec nevedia (alebo majú úplne mylnú predstavu) o skutočnostiach prebiehajúceho konania. Ak chce takýto pracovník svoju prácu naozaj robiť dobre a má o ňu záujem, je odkázaný učiť sa sám (čo je však v mnohých prípadoch objektívne nemožné). Školenie a učenie týchto pracovníkov vykonávať svoju prácu by pritom malo byť vysoko organizované a malo by tvoriť ucelený systém s rôznymi stupňami, významnou mierou zamerané na prácu s takými deťmi (psychológia výsluchu dieťaťa, správanie sa k takémuto dieťaťu a pod.) Rovnako ako na súde by bolo nanejvýš vhodné, aby prácu s deťmi, ktorých sa akýmkoľvek spôsobom dotýka násilie v akejkoľvek jeho forme, robili tí pracovníci, ktorí o to majú záujem, a vedome si prácu s takými deťmi a rodinami vyberú. A nie tí, ktorí ju dostanú v rámci toho, že priezvisko takéhoto dieťaťa sa začína na určité písmeno, ktoré spadá do agendy pracovníka. Sociálny pracovník by mal byť pre súd partnerom, úzko s ním spolupracovať a koordinovať postup, aby sa takémuto dieťaťu dostalo adekvátnej ochrany a teda i pomoci.

(zástupkyňa súdu)

4.7. VYTVORENIE PROTOKOLOV POSTUPU PRE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV

V súčasnej praxi sociálnoprávnej ochrany chýbajú špecifikované návody, ako postupovať, ak sa vyskytne podozrenie z násillia páchanom na deťoch. Existujú interné normy o syndróme CAN. Podľa vyjadrení vysokoškolskej pedagogičky nie sú ale zatiaľ v praxi zaužívané presné postupy a kroky, ktorými by sa sociálni pracovníci mohli riadiť. Existuje preto veľký priestor na svojvôľu, ako aj nerozpoznanie signálov násillia zo strany rodiny a charakteristík domáceho prostredia, v ktorom sa dieťa pohybuje a žije.

Prvý krok by malo byť stanovenie jasných metodologických postupov. Malo by ísť o podrobný zoznam krokov, ktorý by určoval, aké informácie treba vyhladávať, zaznamenávať a vyhodnocovať. Či už by boli protokoly printové alebo by boli v elektronickej verzii, žiaden bod protokolu by nebolo možné obísť. Narábali by s ním preškolení odborníci. Posudzovateľom by mal byť skôr tím než jednotlivci. To je prepojenie na prípadové konferencie.

(vysokoškolská pedagogička)

4.8. JEDEN KOLÍZNY OPATROVNÍK NA DIEŤA

Kolízni opatrovníci zisťujú názory dieťaťa, zastupujú jeho práva na súde, ich úlohou je prihliadať na názory detí. Podobne, ako tomu bolo pri potrebe vytvorenia stálych kontaktných bodov na oddeleniach sociálnoprávnej ochrany, je dôležité, aby bol určený dieťaťu iba jeden kolízny opatrovník, ktorý by ho spolu s rodinou sprevádzal celým procesom výkonu opatrení. Skúsenosti sociálnych pracovníkov ale naznačujú, že títo sa často menia. To spôsobuje, že ďalší kolízny opatrovník, ktorý nepozná situáciu dieťaťa dôkladne, sa musí nanovo zoznamovať s celou genézou. Zároveň sa narúša krehká dôvera, ktorá sa medzi ním a dieťaťom vytvára. Jeden pridelený kolízny opatrovník, ktorý pozná problémovú rodinu dôkladne, a sprevádza dieťa počas celého obdobia, by bol užitočnejší aj pri spolupráci s políciou v prípade, ak je nutné použiť aj represívny postup.

Bolo by dobré, keby dieťa, kde je podozrenie na týranie, malo jednu osobu - či už na sociálnom odbore alebo na súde. Dieťa by tak vedelo, že toto je teta alebo ujo, ktorej môžem všetko povedať. Lenže keď my už konečne po dlhých rozhovoroch prídeme na to, že dieťa nám začne dôverovať, tak sa to zmení. My sme zažili taký prípad, kde jedno dieťa za jeden rok súdneho konania malo štyroch kolízakov. Nakoniec sme ho predvolali na súd a robil sa s ním pohovor, a to dieťa vyslovene odmietlo hovoriť. Keď mu toho človeka zoberiete, ono sa na tých ostatných vykašle.

(sociálna pracovníčka)

Presne toto isté vyhovuje aj nám, ak jedna pracovníčka SPO má konkrétne dané dieťa, pozná celú genézu, pozná celú rodinu, vie, aké je tam prostredie, pozná problematiku. Takisto je to pracovníčka, ktorá je vyčlenená na spoluprácu aj s nami, že má takéto závažnejšie prípady, nám to veľmi uľahčuje prácu. Lebo my do tej rodiny nevidíme. My nastupujeme už ako represívny orgán, to znamená, že my už riešime nejaký veľký problém. To znamená, že keď nám poskytne prvotné informácie pracovníčka Spočky, alebo pracovníčka kurately, alebo niekto zo školy, tiež to dieťa tam nechodí pol roka, väčšinou teda, niektorí sú aj takí. Ale keď niektoré dieťa tam chodí niekoľko rokov, tiež ten pedagóg vie povedať o tom dieťati, nejaký komplexný obraz si vieme spraviť. V rámci spolupráce toto určite áno.

(zástupca polície)

Rovnako si myslím, že je potrebné, aby sa dieťaťu, ktoré sa už raz ocitne v evidencii sociálnych vecí a rodiny, venoval ten istý kolízny opatrovník, a to vo všetkých konaniach, ktoré sa budú tohto dieťaťa dotýkať. Enormná fluktuácia týchto ľudí, ako i neustále prerozdeľovanie agendy a striedanie kolíznych opatrovníkov (na pojednávanie ide jeden, terénnu prácu v tom istom prípade vykoná druhý a pohovor s dieťaťom ďalší) spôsobujú problémy, ktoré sa už v súdnom konaní nedajú zhojiť. Dieťa veľmi ťažko dôveruje cudziemu človeku, a ak je táto dôvera následne zmarená pridelením nového kolízneho opatrovníka, často to môže spôsobiť zlyhanie akéhokoľvek konštruktívneho vyriešenia prípadu.

(sudkyňa)

4.9. ZAPÁJANIE PROKURATÚRY

Niekedy existuje aj problematická skúsenosť s policajným vyšetrovaním. U násilných činov na dieťati, ktoré sa intenzitou útoku dotýkajú spoločenskej nebezpečnosti, naplňajú skutkovú podstatu trestného činu, a nie je možné nájsť iné riešenie ako represiu, jedným z možných riešení ako zefektívniť spoluprácu a podnietiť kooperáciu jednotlivých aktérov, je dať prípad priamo na vedomie samotnému prokurátorovi.

Ja som sa naučila, keď už som vedela, že nemôžem už len pomáhať a zachraňovať, ale že musím ísť smerom represívnym, čo pre mňa nikdy nepadlo veľmi dobre, tak ja som to robila tak, že zásadne som to nehlásila na políciu, alebo keď už som musela na políciu, zároveň to bolo na odbor vyšetrovania, na vedomie prokurátora. A ten proces sa už nedal zastaviť. Rozumiete, lebo na políciu neraz to ad acta v koši končilo.

(sociálna sestra)

5. SWOT ANALÝZA

Na to aby sa zlepšilo fungovanie systému ochrany a citlivosť verejnosti voči násiliu páchanom na deťoch je nutné poznať nielen slabé stránky a bariéry existujúcej praxe. Rovnako je dôležité vedieť, kde existujú silné stránky a tie príležitosti, na ktorých je možné do budúcnosti stavať. Uvedená SWOT tabuľka uvádza prehľad hlavných reflektovaných tém, ktoré sú rozdelené do štyroch okruhov – silných stránok, slabých stránok, príležitostí a hrozieb.

<p>S: SILNÉ STRÁNKY:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vytvorený právny rámec pre riešenie problematiky násilia na deťoch umožňujúci konať 	<p>W: SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatok skúseností a praxe pri identifikácii násilia • neexistencia preventívnej a vyhľadávacej činnosti • neaplikovanie právneho rámca do praxe • nejasné pravidlá spolupráce • existencia najrôznejších bariér spolupráce
<p>O: PRÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • vytvorenie nových mechanizmov pravidiel a koordinácie prevencie, identifikácie a riešenia už zistených prípadov • posilnenie kurzov vzdelávania na odhaľovanie násilia páchanom na deťoch v jednotlivých rezortoch • posilnenie osvedy vo verejnosti v oblasti násilia páchanom na deťoch 	<p>T: HROZBY</p> <ul style="list-style-type: none"> • neodhalenie dieťaťa na ktorom je páchané násilie • neskorá pomoc dieťaťu • nezaobranie sa nahlásenými podnetmi • „zapadnutie“ nahláseného podnetu

6. DODATOČNÉ ODPORÚČANIA ÚČASTNÍKOV/ÚČASTNÍČOK SKUPINOVÝCH STRETNUTÍ

Nasledujúce odporúčania a návrhy sú od účastníkov stretnutí získané na požiadanie dodatočne – pomocou mailovej komunikácie a na základe ich vlastnej iniciatívy. Ide o návrhy oddelení sociálnoprávnej ochrany a kurately, polície, mestských častí, súdov a lekárov, akademických pracovníkov po opätovnom premyslení problémov, ktoré boli otvorené na skupinových diskusiách. Jednotlivé návrhy nie sú upravované. Týkajú sa vyhľadávacej činnosti, zlepšenia koordinácie a postupov riešení násilia páchanom na deťoch. Niektoré z nich boli diskutované aj v rámci skupinových stretnutí a sú súčasťou predchádzajúcich častí. Ide o podnety na zváženie, ktoré v sebe skrývajú snahu o zlepšenie a zefektívnenie systému ochrany detí pred násilím. Nepovažujeme ich všetky automaticky za reálne alebo správne - vnímame ich ale ako snahu posunúť diskusiu, s cieľom lepšieho nastavenia opatrení a celkovej efektívnosti sociálnoprávnej ochrany. Komplexnejšie odborné odporúčania a detailnejšie poznatky a zistenia o násilí páchanom na deťoch na Slovensku možno tiež nájsť v najnovšej odbornej literatúre (Slávka Karkošková, Sociálna práca s páchatelmi sexuálneho zneužívania detí, ASCEND, 2013, Slávka Karkošková OBETE sexuálneho zneužívania medzi nami, ASCEND, 2014).

6.1. ČO BY ODPORUČILI PRACOVNÍCI SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY?

ŠPECIALIZÁCIA ČASTI SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV IBA NA NÁSILIE NA DEŤOCH	Špecializácia by sa nemala týkať len sociálnych pracovníkov, ale aj psychológov, vyškolených v tejto problematike. Títo by spoločne pôsobili so sociálnymi pracovníkmi priamo v teréne.
PREBERANIE POVINNOSTÍ A PRÁV ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCOV NA DOBU 48 HODÍN	Posilnenie oddelení SPODaSK o kompetenciu preberania povinností a práv zákonných zástupcov na dobu 48 hodín, ktorá je potrebná na vykonanie nevyhnutných opatrení tam, kde sa dopúšťa zákonný zástupca násilia na deťoch.
VYTVORENIE ŠPECIALIZOVANÉHO ZARIADENIA NA DIAGNOSTIKU NÁSILIA NA DEŤOCH	Vytvorenie špecializovaného zariadenia na diagnostiku dieťaťa v prípade podozrení z násilia páchanom na deťoch zo strany jeho rodičov.
ORGANIZAČNÉ ZMENY V SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANE DETÍ	Odčleniť orgány SPODaSK od úradov práce a motivovať zamestnancov, aby nedochádzalo k vysokej fluktuácii, a tým zamedziť, aby dieťa nemalo viacerých sociálnych pracovníkov.
ZLEPŠENIE SPOLUPRÁCE PEDIATROV A SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY	Zabezpečenie zvýšeného pediatrického dohľadu na žiadosť orgánov SPODaSK. Vytvorenie právneho mechanizmu ochrany hospitalizácie v nemocnici.
OTVORENIE KANÁLOV SPOLUPRÁCE S PEDIATRAMI	Zjednodušiť proces získavania adekvátnych informácií od lekárov po vyňatí dieťaťa z pôvodného rodinného prostredia.
ZAVEDENIE PROTOKOLOV A PRESNÝCH POSTUPOV	Prvý krok by mali byť protokoly. Zoznam krokov, aké informácie získavať, žiaden bod nemožno obísť. Nie smernica, malo by to byť niečo vytlačené - otvorí sa protokol, ideme bod po bode, alebo elektronicky, prevziať a modifikovať. Píati si sadneme, bude protokol, nariadenie zhora a preškolenie pracovníkov. Posudzovateľ je tím alebo jednotlivec, to je prepojenie na prípadové konferencie.

6.2. ČO BY ODPORUČILI PRÍSLUŠNÍCI POLICAJNÉHO ZBORU?

ZVÝŠENÝ PEDIATRICKÝ DOHĽAD
V prípadoch, kde existuje podozrenie z násilia páchanom na deťoch, ale nie je preukázaná skutková podstata trestného činu, uvedeného v trestnom zákone, dieťa zostáva pod dohľadom pracovníkov SPO. V praxi by preto pomohlo zavedenie inštitútu „zvýšeného pediatrického dohľadu“, ktorý pediatri poznajú a niektorí aj využívajú, ale tento nie je legislatívne upravený. To by umožnilo predvolať zákonného zástupcu dieťaťa na „neplánovanú“ prehliadku dieťaťa, aby lekár mohol zachytiť signály násilia alebo zistiť prítomnosť omamných látok a psychotropných látok.
ZAVEDENIE CENTRÁLNEHO REGISTRA DETÍ
K zefektívneniu koordinácie jednotlivých subjektov, kde by boli prepojené jednotlivé inštitúcie - ÚPSVaR, školy, pediatri, polícia a samospráva. To by umožnilo efektívnejšie zachytiť prvotné signály, ktoré poukazujú na to, že dieťa nenavštevuje povinné prehliadky, úrazy dieťaťa, či je v evidencii SPODaSK, prípadne či na dieťati bolo v minulosti páchané násilie, nenastúpilo na povinnú školskú dochádzku alebo si ju prestalo plniť, resp. nenavštevuje žiadne školské zariadenie. Zabránilo by sa „strate“ dieťaťa v systéme, pretože doteraz neexistuje žiadny centrálny systém, umožňujúci prepojenie informácií o rizikových deťoch.
VYČLENENIE ŠPECIALIZOVANÝCH SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV IBA NA PROBLEMATIKU NÁSILIA NA DEŤOCH
Tým, že by pracovníci dlhodobo sledovali konkrétne dieťa, spisy by sa nepresúvali na viacerých pracovníkov, mali by ucelený prehľad o situácii v rodine a mali by prehľad o genéze rodiny, čo by zefektívnilo poskytovanie komplexných a ucelených informácií orgánom činným v trestnom konaní.
PREŠKOLENIE PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
Pedagogickí pracovníci by mali byť preškolení vo veci skutkovej podstaty trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby, pre včasné zachytenie takýchto prípadov.
ZLEPŠENIE PRÍSTUPU K LEKÁRSKEJ DOKUMENTÁCII DIEŤAŤA
Prístup je v súčasnosti problematický a zdĺhavý. Pred začatím alebo aj po začatí trestného stíhania je ťažké dokumentáciu zabezpečiť. Podľa paragrafu č.25 Zákona č.374/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, prístup je umožnený len zákonnému zástupcovi, ktorý je v mnohých prípadoch zároveň podozrivý zo spáchania trestného činu. Ten je často obmedzený na osobnej slobode, kedy plynie 48 hodinová lehota a je potrebné čo najskôr zhromaždiť dôkazy na vznesenie obvinenia, alebo prepustenie osoby obmedzenej na osobnej slobode.
ZBAVENIE MLČANLIVOSTI LEKÁROV V PRÍPADE ZDRAVOTNÉHO STAVU PÁCHATEĽOV
Bolo by možné zistiť zdravotný stav páchatel'a (podozrenie z trestného činu ohrozenia vírusom HIV).

6.3. ČO BY ODPORUČILI ZÁSTUPCOVIA SAMOSPRÁVY?

PODPORA ZOTRVANIA MATKY S DIEŤAŤOM V ICH BYTE
V praxi väčšina žien uteká z domu do krízových centier a manžel zostáva v komforte domáceho prostredia. Ak matka s deťmi pochádza zo strednej vrstvy, ťažko znášajú prechod do krízových centier – je tam mix nižších sociálnych statusov, čo ovplyvňuje skupinovú dynamiku i postoj k životu klientov krízového centra.
VYTVORENIE MAPY DETSKÉHO KLIENTA
Zákonne zadefinovať povinnosť inštitúcií poskytovať súčinnosť pri podozrení na týranie (krízová intervencia týraného dieťaťa) - zdravotnícke zariadenia, súdy, polícia...
JASNE ZADEFINOVAŤ ZODPOVEDNOSŤ LEKÁRA
Zodpovednosť by sa týkala prípadov, keď lekár dostane indíciu o týraní alebo sám má tieto indície a neposkytne ich alebo ich poprie, čo môže mať následky pre zdravie a psychologický vývoj dieťaťa. V praxi je postoj lekárov nezriedka laxný a nejasný.
VYTVORENIE ŠPECIALIZOVANÉHO TÍMU S JASNE ROZDELENÝMI KOMPETENCIAMI
Indikátormi zlého zaobchádzania s dieťaťom sú nálezy lekárov, údaje učiteľov, oznámenia polície, občanov štátnym orgánom alebo iným organizáciám, či kontakty postihnutých detí s krízovými centrami. Zisťovanie skutkovej podstaty by malo byť vedené tímom špecializovaných profesionálov s jasne rozdelenými kompetenciami.
PRÍPADOVÉ TELEKONFERENCIE ZAJINTERISOVANÝCH ORGANIZÁCIÍ
Existencia dobrej skúsenosti medzi Ministerstvom vnútra, Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny a školstvom.
PODPORA PREVENCIE
Ak poriadková polícia má podnet týranej ženy a dieťaťa, ktorý nie je kvalifikovaný ako trestný čin, poskytnúť žene kontaktné adresy.
ŠPECIALIZOVANÉ PORADENSTVO PRE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV
Ochrana zamestnanca - možnosť zavedenia imunity, aby po dobu preverenia jeho výkonu nebol perzekvovaný Inštitúciou tretej strany.

6.4. ČO BY ODPORUČILI ZÁSTUPCOVIA SÚDOV?

CENTRÁLNY EVIDENČNÝ SYSTÉM
Aj zo strany súdov je v súčasnosti považovaná za problematickú skutočnosť, že neexistuje centrálny evidenčný systém detí, obsahujúci informácie, ktoré by výrazným spôsobom uľahčili ich efektívne vyhľadávanie v prípadoch náhleho odsťahovania alebo sústavnej migrácie rodičov či osôb, ktoré sa o dieťa starajú.
ŠPECIALIZÁCIA SUDCOV
Vzhľadom k špecifickej právnej agende, mali by ju robiť výlučne ľudia, ktorí o to majú záujem a sú v nich k tomu vytvorené predpoklady. Následne si myslím, že by mali mať prístup k príslušným školeniam a seminárom, z ktorých niektoré by mali byť povinné.
VÄČŠIA ORGANIZOVANOSŤ SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV A ICH PRÁVNÝCH ZNALOSTÍ
Právna úprava ako taká nie je v súčasnosti vyslovene nedostatočná, resp. neobsahuje také právne normy, ktoré by sťažovali ochranu detí vystavených násiliu. Samozrejme vždy sa niečo nájde, ale to je spôsobené aj vývojom a napredovaním spoločnosti, čo neustále vyžaduje určitý čas na úpravu právnej normy. Na druhej strane, musia byť prítomné i určité legislatívne obmedzenia, ktoré majú tiež svoj význam, minimálne v eliminácii zneužívania týchto inštitútov k osobnej pomste (najčastejšie medzi rodičmi dieťaťa), alebo z ďalších dôvodov. V tomto bude prítomný vždy istý rozpor, keď na jednej strane bude snaha o čo najvoľnejšiu právnu úpravu, ktorá bude odôvodnená pomocou a ochranou týchto detí, a na strane druhej bude snaha o prísnu právnu reguláciu, aby nedochádzalo k nezmyselným honom na čarodejnice. Ako bolo povedané na stretnutí, „nejdeme vyrábať týrané deti, ale chceme pomôcť týraným deťom“. Bohužiaľ vyrábanie týraných detí je tiež jedným zo sprievodných fenoménov dnešnej doby a nemožno pred ním zatvárať oči. Dôraz by sa mal klásť na väčšiu organizovanosť pracovníkov zaoberajúcich sa touto problematikou a na súlad vo výklade zákonných ustanovení, konzultáciami prípadných rozporov a pod.
INFRAŠTRUKTÚRA DOSTUPNEJ POMOCI OBETIAM NÁSILIA
Zjednodušene možno povedať, že u nás neexistuje ucelená infraštruktúra na pomoc takýmto deťom a ich rodinným príslušníkom. Nemáme u nás tzv. „ochranné domy“ pre takéto deti a sprievodné osoby, ktoré by v sebe obsahovali kompletnú pomoc, potrebnú pre túto skupinu ľudí - právnu, psychologickú, sociálnu a pod.. Táto problematika je dlhodobo presúvaná zo strany štátu na tretí sektor, avšak bez ucelenej úpravy a samozrejme bez adekvátneho prísunu peňazí. Rovnako absentujú i miesta prvého kontaktu (ÚPSVaR, miestny úrad a pod.), kde by dokázali poskytnúť človeku prvotné informácie a pomoc v prípade, že takáto situácia nastane.
LEPŠIA DOSTUPNOSŤ SLUŽIEB
Pomocou by mohla byť aj 24-hodinová telefonická linka a poradenské centrá, do ktorých by mohli deti prísť a porozprávať sa s odborníkom (psychológom, sociálnym pracovníkom), samozrejme so zaistením bezpečia a diskretnosti.
PROBLÉM FORMÁLNEHO VÝKONU PROFESIE SUDCU
Ako súčasť súdnej moci, za jej určitý deficit považujem skutočnosť, že i na súdoch sa sudcovia a vyšší súdni úradníci často dostanú k práci na rodinnej agende bez toho, aby mali o ňu eminentný záujem. Jednoducho, práve tam bolo voľné miesto a bolo potrebné ho obsadiť.

POSILNENIE VZÁJOMNÝCH STRETNUTÍ SUDCOV A SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV

Pracovníkom súdu, ktorí sa venujú rodinnej agende, jednoznačne chýbajú pravidelné porady, resp. stretnutia so sociálnymi pracovníkmi, na ktorých by sa mala riešiť tak právna stránka vecí (napr. ak dôjde k novele príslušných zákonov, ktoré upravujú túto oblasť), ako aj samotná práca sociálnych pracovníkov, ich terénna práca, vykonávanie príslušných opatrení, dohoda spoločných postupov pri prípadoch spadajúcich do rovnakej kategórie (isté štandardy, použiteľné pri rovnakých typoch prípadov) atď.. Pokiaľ ide o samotné deti, je potrebné im v ich jazyku vysvetliť danú problematiku a „naučiť“ ich ako sa v takomto prípade zachovať. V nadväznosti na to musí existovať osoba, ktorú by tieto deti mali poznať a ktorej úlohou bude prijímať od detí takéto informácie a riešiť situáciu v koordinácii so všetkými ostatnými subjektmi, ktoré sa na tom majú podieľať (kolízny opatrovník, súd, ...).

ZLEPŠIŤ KRITÉRIÁ SÚDNYCH ZNALCOV

Pokiaľ ide o kvalitu súdnych znalcov, bolo by žiadúce aby znalecké posudky, zamerané na takéto prípady, robila len určitá skupina znalcov, špecializujúcich sa na túto problematiku. Podobne ako pracovníci ostatných profesií, ktorí sa zaoberajú takými prípadmi, mali by prechádzať systematickým a kontinuálnym špecializovaným vzdelávaním.

6.5. ČO BY ODPORUČILI LEKÁRI?

ŠPECIALIZÁCIA PROCESU VYHEADÁVANIA	Vyčlenenie pracovníkov na odbore sociálnoprávnej ochrany, za účelom participácie v obzvlášť náročných a zložitých prípadoch v súčinnosti s políciou.
VYTVORENIE DETSKÉHO OMBUDSMANA	„Ombudsmani“ na školách z radov žiakov, ktorí by podávali informácie riaditeľstvu školy a tí sociálnym pracovníkom a pediatrom.
ROLA MEDIÁTORA	Novelizáciou Zákona o duševnom zdraví umožniť vznik mediátora, ktorý by pôsobil aj pri odosielaní násilníka na psychiatrické vyšetrenie, tak, ako to je napr. v Kanade a Veľkej Británii.

6.6. ČO BY ODPORUČILI VYSOKOŠKOLSKÍ PEDAGÓGOVIA, KLINICKÍ PSYCHOLÓGOVIA

ŠPECIFIKÁCIA A KRITÉRIÁ METODOLÓGIE ZISŤOVANIA SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Zavedenie unifikovaného protokolu je mimoriadne dôležité, aby sa obmedzila ľubovôľa pri zbere údajov. V súčasnosti si to každý robí po svojom. Je potrebný jasný metodologický postup, štrukturovaný protokol, kde by sa bod po bode zaznamenávali konkrétne informácie. Kľúčovým zdrojom informácií je najmä adekvátne vedený výsluch dieťaťa. Každý zistený údaj (tak od dieťaťa ako aj z iných zdrojov) má byť špecifikovaný, ohodnotený z hľadiska dôležitosti a tiež podrobený zváženiu alternatívnych vysvetlení (či dieťa nebolo zneužívané niekým iným, či nešlo o nesprávnu interpretáciu starostlivosti o dieťa, atď.). Zvážené majú byť aj možné vysvetlenia javu popierania na strane obete. Tým by sa čiastočne eliminovali také prípady, ako keď dieťa bolo vyšetrované pred znalkyňou, tá mu dala dve otázky, dieťa povedalo, že sa nič nestalo a znalkyňa bola spokojná. Testová batéria, ktorú znalkyňa použila, by stačila na zistenie pripravenosti dieťaťa na vstup do školy, pre verifikáciu sexuálneho zneužívania však bola celkom nedostatočná. Protokol ako nástroj systematického zhromažďovania a vyhodnocovania dát, by pri multidisciplinárnom tímovom prístupe, mohol pomôcť k efektívnejšiemu vyšetrovaniu a riešeniu prípadov sexuálneho zneužívania detí.

MERANIE RIZIKAA ŠPECIFIKÁCIA POSTUPOV OBMEDZENIA RODIČOVSKÝCH PRÁV

Proces systematického zhromažďovania a vyhodnocovania relevantných informácií by mal smerovať k stanoveniu miery istoty ohľadne toho, či k údajnému sexuálnemu zneužívaniu došlo. Miera istoty sa pohybuje v kontinuu, s ktorým sú späté štyri varianty opatrení: 1. pravdepodobná príčina - približne 25 %-ná miera istoty, čo predstavuje štandard pre podanie oznámenia na orgán sociálnoprávnej ochrany detí, 2. prevaha dôkazov - približne 51 %-ná miera istoty, ktorá je štandardom k tomu, aby sa v občianskom súdnom konaní, prijali opatrenia na ochranu dieťaťa, 3. jasné a presvedčivé dôkazy - približne 75 %-ná miera istoty, čo predstavuje štandard pre pozbavenie rodičovských práv, 4. nad akúkoľvek pochybnosť - približne 95 %-ná miera istoty, čo už je štandard pre odsúdenie za trestný čin. Ak profesionáli nebudú schopní formulovať jasné stanovisko, a budú nútení riešiť dilemu ako upraviť styk s dieťaťom, je na mieste rozšírené zisťovanie zamerané na dôkladné posúdenie rizika a tiež zraniteľnosti dieťaťa. Prítom treba zohľadniť úroveň dohľadu a mieru príležitosti k potenciálnemu zneužívaniu. Ak je miera rizika nízka, opatrenia by mali byť zamerané na prevenciu. Stredná úroveň rizika vyžaduje terapiu, dohľad, poradenstvo pre protektívneho rodiča. Vysoká miera rizika vyžaduje izoláciu od páchatel'a.

7. ZOZNAM OTÁZOK POUŽITÝCH V SKUPINOVÝCH STRETNUTIACH

• PROCES VYHĽADÁVANIA DETÍ NA KTORÝCH JE PÁCHANÉ NÁSILIE:

Na základe **akých podnetov** najčastejšie riešite situácie násilia páchanom na deťoch? Ide o podnety zo strany rodinných príslušníkov, susedov, školy alebo z vlastnej iniciatívy?

Čo by ste pri výkone svojej profesie potrebovali aby sa **zlepšil proces vyhľadávania** detí, ktoré sú obeťou násilia (sexuálneho, fyzického, psychického, zanedbávania)

Ak by ste mali navrhnúť **zmeny, ktoré by Vám uľahčili vyhľadávanie, identifikovanie** obetí násilia páchanom na deťoch, aké by to boli?

• KOORDINÁCIA RIEŠENÍ PRÍPADOV NÁSILIA PÁCHANOM NA DEŤOCH:

Ako vyzerá v **praxi koordinácia riešení** prípadov násilia páchanom na deťoch?

„Postavme si do stredu dieťa“ a tomuto dieťaťu treba pomôcť. Čo by ste vo **vnútri Vašej profesie každého z Vás** potrebovali, alebo zmenili aby sa zlepšila vzájomná koordinácia pomoci?

Existuje podľa Vás nejaké **slabé miesto u iných profesií**, ktoré vnímate pri riešení prípadov násilia na deťoch ako prekážku, ktorá Vám bráni v efektívnejšej spolupráci?

Ak by ste mali navrhnúť **zlepšenie postupov** koordinácie pomoci, aké by **to za Vašu profesiu boli**?

• VYKONÁVANIE PREVENCIE V RODINNOM PROSTREDÍ:

Aké kompetencie, zmeny by ste uvítali, aby sa **zlepšila prevencia násilia páchanom na deťoch** v rodinnom prostredí?

Pýtame sa na zmeny:

- v **spôsobe vykonávania sociálnej diagnostiky** (práca s rodinou, s lekárom, so školou, s obcou (rola starostu, ktorý môže dať podnet a pod.)

- v **krízovej intervencii** (spôsob výsluchov dieťaťa, zastupovanie dieťaťa v trestnom konaní, opatrenia po ukončení vyšetrenia, zmeny v poradenstve)

- v **spôsobe vykonávania psychologických posudkov dieťaťa súdnymi znalcami**

- v **posilnení ochrany lekárov pri ich výpovediach** (problém anonymizácie..)

- v **problematike vzdelávania pracovníkov zaoberajúcich sa ochranou detí**

Poznáte z Vašej každodennej činnosti príklady dobrej praxe **ako preventívne čo najlepšie zabrániť násiliu páchanom na deťoch** v rodinnom prostredí?

Ako návrhy by ste uviedli (programové, organizačné) aby sa znížilo riziko násilia páchané na deťoch v rodinnom prostredí?

• DOSTUPNOSŤ SLUŽIEB:

Majú deti podľa Vás **dostatočné možnosti v prípade konfrontácie s násilím vyhľadať pomoc a následnú ochranu**?

Vidíte nejaké **deficity v dostupnosti efektívnej pomoci** a ochrany detí pred násilím?

• OBLASŤ ÚPRAVY, ZLEPŠENIA LEGISLATÍVNYCH NORIEM OCHRANY DETÍ PRED NÁSILÍM:

Aké **legislatívne normy by ste zo svojej praxe zmenili**, aby sa zlepšila identifikácia, vyhľadávanie, riešenie situácií násilia páchanom na deťoch?

Existujú nejaké **legislatívne prekážky**, ktoré Vám bránia pri riešení prípadov detských obetí násilia, ktoré sme ešte nespomenuli?

• INÉ OBLASTI:

Aké opatrenia by bolo potrebné prijať aby sa do povedomia bežných rodín, rodín v kríze **presadila myšlienka nulovej tolerance násilia na deťoch**?

Je niečo, **na čo sme sa nepýtali** a považujete za dôležité v súvislosti s násilím páchanom na deťoch uviesť?